

Ponedjeljak, 26. maj 2003.
Svedok Rene de la Bros (Renaud De La Brosse)
Statusna konferencija
Svedok B-024
Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.07 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću, imate ovu sednicu za unakrsno ispitivanje. Imaćemo na umu da smo nešto kasnije počeli, pa će vam to vreme biti nadoknađeno.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Odlično, gospodine Mej (May). Gospodine de la Bros (Renaud De La Brosse), u paragrafu 61, strana 60, pasus 2 vašeg izveštaja, govoreći o izveštavanju iz Vukovara i svedočenjima civila stavljate zamerku da svedoci nisu uvek iz prve ruke, tu citiram vas, ovo "svedoci nisu nikad iz prve ruke". U paragrafu 59, strana 57, na kraju prvog pasusa navodite da protivno profesionalnoj etici reporteri prikazuju kao svedoke zločina osobe koji su isuviše blizu ili isuviše daleko od događaja o kojima izveštavaju i tako dalje. A u paragrafu 105, na strani 87, govoreći o mogućnosti stranih novinara da izveštavaju o Kosovu i Metohiji navodite da su postojale samo informacije iz druge ruke koje su podrazumevale rizik greške i nepreciznosti koje sa tim idu. Moje pitanje glasi, vi dakle posredno informisanje smatrate nepouzdanim, je li tako, smatrate nečim čemu ne treba pribegavati, jer postoji rizik da se pogreši, je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Generalno govoreći, novinarska profesija, novinarsko izveštavanje traži direktna svedočanstva o događajima o kojima želi da izveštava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, dakle, ne samo iz činjenice da ne govorite srpski, već iz cele sadržine vašeg izveštaja jasno proističe da vi

svoje nalaze bazirate na tuđim tekstovima, na člancima, na knjigama koji govore o stanju medija u Jugoslaviji, u Srbiji, koje navodite u fusnotama, a ne na neposrednom uvidu. Recite mi kako to da ono šta zamerate drugima, dakle posrednost u informisanju smatrate dozvoljenim kad ste vi u pitanju? Po čemu ste vi izuzetak?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Rad na kojem sam ja zasnovao svoj izveštaj se naravno zasniva na izvorima. Vratću se na to za minut. Ti izvori su... To je zapravo bilo zasnovano na novinskim člancima, akademskim izvorima, zatim izveštajima ljudi koji su bili na terenu. Takođe, ja sam se susreo, imao sam priličan broj susreta sa novinarima, sa istraživačima koji su bili na licu mesta. Zato mislim da je to prilično široko, mislim da bi to trebalo da bude dovoljno i da su uzorci izvora moga rada prilično široki.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kad već govorite o izvorima, ja sam vas pitao na kraju prošle sednice šta su vam ti izvori i vi ste me uputili na taj tabulator broj 3. To je jedna prilično kratka na tri strane hartija, imate znači akademske "book", ovaj akademske knjige i članke, pa neke članke, pa opet analitičke knjige i članke pa neke članke, pa agencije i onda izveštaje raznih ovih organizacija i na kraju intervju sa raznim novinarima, razgovore. Dakle, da li sam u pravu ako zaključim vi niste uradili izveštaj o stanju medija, jer te medije niste mogli, niste bili u stanju da pratite već o tome govorite na osnovu onoga šta vaši izvori misle o tim medijima, pri tome je očigledno to napravljeno selektivno? Je li to tako ili nije?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da pojasnim nešto u vezi sa ciljem moga rada. Kao što sam imao prilike da kažem prošle nedelje, cilj moga rada bio je da opišem mehanizme propagande kakva je postojala u srpskoj štampi. Taj posao se, dakle, zasniva na ovim izvorima koji nisu iscrpni, a koje sam naveo u ovome dokumentu broj 3. Osim toga, ovaj se rad takođe zasniva i na istraživanjima, anketama koje su, koje je obavila ekipa sa kojom sam radio u Bogradu, a koja je takođe sa svoje strane ne samo pregledala odnosno koristila štampu već ima i dobra znanja o situaciji na terenu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, kad bi zaokružili celu stvar mi vidimo, u stvari, da ste vi koristili selektivno određene izvore koje ste smatrali da na određeni način mogu da posluže da iskonstruišete ove svoje nalaze. Ali, nesumnjivo je da vi niste napravili nikakvu analizu štampe u Jugoslaviji i Srbiji. Je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Izvori koji su služili za realizaciji ovoga izveštaja predstavljaju plod osnovnog rada i plod rada ekipe na terenu u Beogradu. A što se tiče selekcije izbora, ona je učinjena na osnovu reprezentativnosti onoga šta se u datom trenutku moglo da nađe u srpskoj štampi. Dakle, radi se o jednome korpusu izvora koji nije iscrpan u tom smislu, ali koji zapravo u smislu reprezentativnosti predstavlja ono šta smo u to vreme našli u beogradskoj štampi ili na televiziji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine de la Bros na osnovu kakvih kriterijuma vi zaključujete da je to nekakav reprezentativni uzorak, jer konstatovali smo da vi štampu niste pregledali ni analizirali, prema tome, koristili ste posredne izvore? Po čemu je to reprezentativni uzorak osim što vi želite da ga tako predstavite?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Proučena građa, to sam već rekao prošle nedelje, zapravo predstavlja otprilike 20.000 dokumenata koje je pregledala ekipa istraživača i novinara iz Beograda. Naravno, to ne predstavlja ukupnu literarnu produkciju beogradske štampe, ali bez obzira na to, istraživači i novinari koji su radili na tim tekstovima odabrali su članke u kojima se zapravo očigledno nalaze elementi propagande.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, gospodine de la Bros, iz tog velikog korpusa koji kažete da je odabran, da su oni napravili selekciju, dakle svako pravi selekciju po nekoj svojoj motivaciji, vi ste ovde našli za shodno da emitujete samo jedan insert nekog mog govora u kome ja pominjem da je na Kosovu terorizam i u kome pominjem pravo na samoodbranu šta govorim i sad. Na Kosovu jeste terorizam i ljudi imaju pravo na samoodbranu, mislim to je sve šta ste uspjeli iz tog čitavog korpusa da izvadite kao nekakvu ilustraciju vaše tvrdnje da je štampa bila ostrašćena, da je proizvodila negativna osećanja i tako dalje.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Možete li da malo precizirate svoje pitanje, molim vas?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kažem, iz celog tog korpusa koji kažete da ste pregledali, mi smo ovde videli jedan insert iz mog govora u skupštini gde ja kažem "na Kosovu je terorizam" i govorim o pravu na samoodbranu, odnosno šta i sad kažem, ne vidim da bi tu trebalo nešto da se menja. U čemu je tu propaganda? Je li možda problem što na Kosovu nije bio

terorizam nego sam ga ja izmislio, da neko osporava pravo na samoodbranu od terorizma?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja neću, ne bih zauzimao stav o *meritumu* ovih stvari. Međutim, ono šta sam ja rekao u vezi sa onim šta vi citirate je da vi lično kanališete u tom govoru jednu terminologiju koja je zapravo terminologija koja je prenošena u medijima, a koja nastoji na jedan pežorativan način da prikaže i stigmatizira, odnosno žigoše jednu nacionalnu zajednicu, u ovom slučaju albansku zajednicu na Kosovu, kao i hrvatsku zajednicu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ja sam mislio da smo to bar raščistili, nigde se ne govori ni o hrvatskoj ni o albanskoj zajednici, nego se govori o albanskim teroristima i ekstremistima u Hrvatskoj koji su počinili niz zločina već tada nad Srbima u Hrvatskoj. Zbog čega vi stalno stavljate znak jednakosti između ekstremista i nacionalnosti kojoj pripadaju ti ekstremisti? Terorizam nema naciju, terorista je terorista, ubica je ubica bez obzira kojoj naciji pripada. Zašto vi govorite stalno o tome da se stigmatizira nekakva nacionalna zajednica zato što određeni teroristi su po nacionalnosti nešto što oni jesu? Nigde nemate... Nađite mi jedan primer, evo pročitajte mi negde gde ja govorim ili gde neko govori o Hrvatima ili o Albancima kao zločincima? Naprotiv, govori se isključivo o ekstremistima. Je li to jasno ili nije iz onoga šta ste vi uspeli da pročitate?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ono šta sam ja ovim izveštajem nastojao da pokažem je, kao što sam već rekao prošle nedelje, da su zapravo, da se zapravo u medijima koristila terminologija sa takvim vokabularom koji je imao za cilj da se stigmatizira i da se iznose stereotipne ocene o nekoj zajednici ili etničkoj grupi. Ono šta sam ja hteo da kažem u vezi sa primerom koji vi sada navodite je da ovakvim govorom o kojem sada govorimo i vi lično učestvujete u širenju takvih stereotipa. A sad, ako hoćemo da znate jesu li Albanci sa Kosova teroristički pokret, kao što vi govorite, ja o tome ne mogu da tvrdim zato što stvarno to nije tema mog izveštaja. Da vas podsetim, moj zadatak je bio da opišem mehanizme propagande. Postoji i deo izveštaja koji se odnosi na rezultate zajedničkog istraživanja i izvore tima u Beogradu. Taj izveštaj je dakle napravljen za mesec dana, to je bio vremenski okvir u kojem je napravljen. Uzevši u obzir cilj i vreme koje sam imao na raspolaganju bilo mi je nemoguće, dakle, čak i kada se uzme u obzir ekipa od troje ljudi koja je radila na terenu u Beogradu, bilo je nemoguće da se prođe kroz sav materijal koji je postojao. U idealnom slučaju, taj materijal

bi trebao da bude iscrpno analiziran kako bi se utvrdio uticaj medija u širenje ovih stereotipa. Dakle, to se nije moglo. Kada uzmemo analizu mehanizama propagande u srpskoj štampi, mislim da mogu da govorim, iako znam da se tu ne radi o iscrpnom radu na samom izvoru, ali mogu da kažem da su ti mediji učestvovali u širenju stereotipnih ocena i da su propagirali poruke nacionalne mržnje i da su redovno bili zapravo instrumenti, bili su manipulisani od strane politike.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A to bi bilo tačno, da je tačno ovo šta ste upravo malopre rekli, kako se ovde tvrdi da Albanci sa Kosova predstavljaju teroristički pokret, a to nigde nije rečeno, nego se govori o teroristima, a ne o Albancima, ne o etničkoj albanskoj zajednici, šta vi ustvari treba da znate da se zove zamena teze. Da li vi mislite da kao naučnik imate pravo da vršite takvu zamenu teza?

SUDIJA MEJ: Ne. Mislim da ste ukazali na ono šta ste hteli da kažete i mislim da više ne možemo da se time bavimo. Svedok vam je dao odgovor kakav vam je dao, a na nama je da donesemo sud. Pređimo na drugu temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je, kao što treba da priliči naučnom radniku, kako bih rekao, bliska ideja da ne treba da koristite izvore koji neutrališu neutralnost u odnosu na pitanja kojima se bavite, odnosno da li je jasno da treba da koristite izvore koje karakterišu neutralnost, dakle izvore koji su objektivni i nisu obojeni i ostrašćeni?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Šta je to objektivno? Treba da se zna koja je svrha objektivnosti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Svrha objektivnosti je da se utvrdi istina, koliko ja to mogu da razumem. Da li smatrate da za jedan stručni rad mogu da posluže kao relevantan osnov tekstovi iz čijih već naslova proističe jedna mržnja njihovih autora prema srpskom narodu, prema meni lično i tako dalje? Evo, pročitacu vam naslove nekih tekstova koji ste koristili i naveli u fusnotama. Na primer, fusnota 81 na strani 42, članak Žan Pol Koleta (Jean-Paul Collette) naslovljen „Oportunističko čudoviše“ (Opportunistic Monster) u dnevnim novinama „Le Soir“, a deo njegovog teksta je da je “Slobodan Milošević, prema većem broju svedočanstava ...

prevodioci: Molimo da malo sporije čitate zbog prevođenja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: “Davao inspiraciju za davanje propagandnih poruka na televiziji kroz koje je širio svoju nacionalističku histeriju”. Je li imate vi ikakvu ilustraciju širenja nacionalističke histerije iz mojih govora i da li ovako izrazito obojen tekst može biti osnov za nazovi stručni izveštaj?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Možete li mi da kažete gde se to tačno nalazi?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, rekao sam vam da se nalazi ...

SUDIJA KVON: Paragraf 45.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Fusnota 87.

SUDIJA KVON: Paragraf 45.

SVEDOK DE LA BROS: Ovde sam se oslonio na članak novinara časopisa “*Le Soir*”, koji je jedan od najbitnijih, jedan od najvažnijih listova u delu Belgije (Belgium) u kojem se govori francuski, u frankofonoj Belgiji. To je članak novinara koji bio na terenu. Ovo svedočenje zapravo govori o Miloševićevom pritisku na štampu i potvrđuje, ja ću da citiram ono šta je rekao Borisav Jović, dakle jedan od njegovih najbližih saradnika, koji je u svom dnevniku koji je redovno vodio napisao da je “u avgustu 1990. godine Slobodan Milošević inspirisao”, odnosno oprostite, da je napisao, “da je progurao seriju od tri članka za koje je tražio da se napišu u listu “Politika” u kojima je napadao direktno saveznog premijera Antu Marković”. Dakle, ono šta ja hoću da kažem je da se oslanjam na izveštaj novinara Žan Pol Koleta iz “*Le Soir*”, ali se takođe oslanjam i na ovo svedočanstvo Borisava Jovića. Mogao bih takođe da citiram i audio-vizuelni insert koji smo videli sa Dušanom Mitevićem koji je bio direktori RTS-a i koji naglašava da je Milošević imao direktnu odgovornost za difuziju pogrešnih, lažnih informacija i lažnih reportaža.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo ne znam koju je on lažnu reportažu naveo pošto vi stvari stalno mešate. Da vam dam još nekoliko primera. Dakle, ja sam postavio principijelno pitanje. Da li možete da koristite kao objektivne tekstove koji su već na prvi pogled krajnje ostrašćeni i negativno obojeni? Pogledajte u fusnoti 208, na strani 82 pozivate se na

tekst skinut sa interneta Benidikta Šesnelona (Benedicte Chesnelong) čiji je naslov "Srbija, crna rupa Balkana" (Serbia, the Black Hole of the Balkans), gde autor očigledno ima lepo mišljenje o Srbiji. Takav naslov samo po sebi diskvalifikuje sam tekst kao izvor informacija za neki navodni naučni rad ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, zaustaviću vas. Vi ste okarakterisali odgovor svedoka kao nešto šta nije odgovor na vaše pitanje. Međutim, on vam je rekao da se on pozivao na tekstove koje ste citirali, a takođe i na druge izvore. Prema tome, to jeste bio odgovor na vaše pitanje. Sada ćemo da pređemo na ovo drugo pitanje. Strana 82, možemo li da nađemo referencu koju ste naveli? Ja se sećam toga, ali se ne sećam da je bilo na strani 82.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To je fusnota 208, gde se govori "Srbija, crna rupa Balkana". Sam naslov vam diskvalifikuje takav tekst kao izvor informacije za naučni rad.

SUDIJA MEJ: U redu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Zar to nije tako, gospodine De La Bros?

SUDIJA MEJ: U redu, hajde da se pozabavimo time. To je zapravo strana 84 kod nas, ali je zaista reč o fusnoti 208.

SUDIJA KVON: To je pri kraju paragrafa broj 90. Jeste li našli?

SVEDOK DE LA BROS: Izvor o kome je reč je jedan izveštaj Međunarodne helsinške federacije o ljudskim pravima (IHF, International Helsinki Federation for Human Rights) koji je došao sa terena, datum je od 19. do 22 septembra 1997. godine. Izveštaj je sastavio jedan član Međunarodne federacije za ljudska prava. To je jedan izvor kojeg ja smatram objektivnim, a da li sam u pravu ili nisam, ne znam. Ja o tome ne mogu da prosuđujem i puštam Pretresnom veće da o tome odluči.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U tome je stvar ...

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da završi.

SVEDOK DE LA BROS: Hteo bih da preciziram nešto u vezi naslova članka, odnosno izveštaja. Unutrašnje funkcionisanje štampe je takvo da novine, naročito novine obično daju naslove kojima će da privuču pažnju čitalaca, a koji nužno ne moraju da odražavaju sadržaj teksta. To je ideja koja je važna kada su u pitanju novinski naslovi tekstova. Prema tome, mislim da se ne treba pozivati na naslov članka kako bi se ceo tekst ocenio, pa onda i diskvalifikovao, ne treba svoje procene o sadržaju članka da zasnivate isključivo na naslovima. Članak treba da se ocenjuje na osnovu sadržaja i činjenica koje sadrži.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine de la Bros, pogledajte, molim vas, u fusnoti 81, ovde imate gospođu Florens Artman (Florence Hartmann), inače zaposlenu ovde u ovom nelegalnom Sudu i koja je napisala knjigu "Milošević, dijagonala ludaka" (Milosevic, a Diagonal of a Madman). Zar takva mržnja nije dovoljan osnov da posumnjate u objektivnost ovog izvora, ako već druga strana ne smatra da bi neko ko je otvoreno iskazao mržnju prema meni i prema srpskom narodu mogao da bude izuzet iz bilo kakvog učešća u nekakvom poslu. Vidite vi čime se sve služite ovde. Služite se jednom besomučnom propagandom koja je je čitavu deceniju demo... Demonizovala srpski narod ...

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da odgovori na ovu vašu konkretnu tvrdnju. Hteo bih da dobijemo prevod sa francuskog teksta iz fusnote 81 "Milošević, dijagonala lauffera". Hvala lepo.

prevodioci: Prevod je "dijagonala lauffera", ili "ludaka". To takođe može da se odnosi i na lauffera, odnosno šahovsku figuru, lovca koji ide, koji se kreće dijagonalno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro. Dakle, čini li vam se to prilično ostrašćenim i nabijenim mržnjom da biste mogli da koristite kao jedan objektivni tekst za svoje prosuđivanje ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, dozvolite svedoku da odgovori. Dobili smo prevod, kaže se da to može da bude "dijagonala ludaka", ali ta reč se takođe koristi i za figuru lauffera u šahu, lovca koji se kreće dijagonalno.

SVEDOK DE LA BROS: Da, svakako, to je i moje tumačenje ove knjige. Reč je, naravno, o figuri iz šaha. Nekoliko reči o izvoru za koji mi prebacujete da sam ga citirao. Dakle, novinarka koja je napisala ovu knjigu je u to doba bila novinarka dnevnih novina "Le Mond" (Le Monde) i nekoliko godina je bila dopisnik iz Beograda za ove novine. Ona govori srpskohrvatski i videla je i čula čitav niz događaja i činjenica koje su se događale u to vreme u Srbiji. Ja nisam generalno ocenjivao njen rad. Samo želim da kažem da je to jedna cenjena novinarka, čiji se rad ceni. Ova knjiga na koju sam se delom pozvao sadrži određeni broj informacija koje su sakupljene u Srbiji tokom decenije koja nas zanima, dakle devedesetih godina. Knjiga je objavljena 1999. godine, ali je zapravo plod ranijeg rada. Ako je ta novinarka promenila svoju aktivnost, to je bilo pošto je napisala ovu knjigu. Ja sam to koristio kao svedočanstvo jedne novinarkе koja je u relevanto doba bila u Beogradu, u Srbiji i to, ako se dobro sećam, negde do 1995. do 1996. godine. To treba da se proverí, ali ja mislim da, ako je ona zaista prešla na novi posao, to je bilo pošto je završila, odnosno napisala ovu knjigu, pošto je ona izdata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine de la Bros, očigledno koristite vrlo selektivno i vrlo usmerene izvore i naravno vrlo indirektno. A recite mi šta znači da na strani 18 ...

SUDIJA MEJ: Dopustite svedoka da se osvrne na tu tvrdnju. Ako iznosite takve tvrdnje, morate da date svedoku priliku da se na njih osvrne. Naime, rečeno je vrlo jasno, mada možete da nam date svoj odgovor, da ste vi bili selektivni u izboru svojih izvora. Hteli ste da time potkrepíte svoju tezu, iz čega proizilazi da ste ignorisali izvore koji su možda ukazivali na suprotno. Na taj način je opisano vaše svedočanstvo u izveštaju. Vi morate da imate priliku da se na to osvrnete, pa da nam kažete da li je to ispravna karakterizacija vašeg rada, vašeg izveštaja.

SVEDOK DE LA BROS: Ja sam radio na izvorima koji se meni čine objektivnim, izvorima koji su po mom mišljenju raznovrsni. To je, naravno, moje lično mišljenje. Radio sam na osnovu velikog broja izveštaja vrlo različitih organizacija, bilo je i frankofonih i anglofonih i ostalih. U svakom slučaju, to su organizacije čija je svrha i glavni cilj rada zaštita ljudskih prava i sloboda štampe. Radio sam na službenim izveštajima Ujedinjenih nacija (United Nations) i Saveta Evrope (Council of Europe), prema tome, mislim da sam zaista imao pristup raznovrsnim i objektivnim izvorima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali očigledno niste napravili nikakvu analizu sadržaja srpskih i jugoslovenskih medija, već i sami sad potvrđujete da ste selektivno koristili jedan broj knjiga koji se uklapaju u ovu vašu porudžbinu za račun one suprotne strane, kao što ste napisali na naslovnoj strani svoga rada, "na zahtev Tužilaštva". Tako ste sami rekli, je li tako ili ne?

SUDIJA MEJ: Da čujemo svedokov odgovor na to.

SVEDOK DE LA BROS: Izvori na osnovu kojih sam radio su mi... Dozvolite mi da ponovim, delimično dostavljeni od strane beogradske ekipe, ovde mislim prvenstveno na novinske članke. Izvori po kojima sam ja radio u mom izveštaju su moji izvori, oni koje sam ja lično našao. Dozvolite mi da vas podsetim, ja sam počeo da se interesujem za pitanja propagande koju su širili mediji u bivšoj Jugoslaviji 1994. godine. Radio sam na temelju određenog broja članaka i televizijskih inserata, isečaka iz televizijskih priloga. Ti izvori, oni nisu samo plod rada beogradske ekipe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja razumem da su plod rada cele ove mašinerije propagande, rekao bih, globalne propagande koja više od jedne decenije satanizuje Srbiju. Je li vam to poznato ili nije?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne mogu da vam odgovorim na to pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne možete da mi odgovorite na to pitanje. Jeste li možda gledali sinoć Si-En-En (CNN)? Evo vam primera na koje niske grane može da padne ta propaganda, intervjuišu nekog novinara koji me nikad nije intervjuisao, koji me svrstava među nekakve diktatore, iako smo svake druge dve godine imali slobodne izbore u Srbiji i koji od svih argumenata navodi kako je ...

SUDIJA MEJ: Da čujemo da li je svedok gledao tu emisiju. Jeste li gledali CNN sinoć, gospodine de la Bros?

SVEDOK DE LA BROS: Ne, nisam.

SUDIJA MEJ: Idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I od svih argumenata koje je izabrao, pošto je to bio samo jedan insert ...

SUDIJA MEJ: Nema smisla da sada postavljate pitanja u vezi televizijskog programa od sinoć. Ne treba da se više na tome zadržavamo, idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja govorim, gospodine Mej, o tome kad su argumenti tanki, kad su neodrživi, onda se pribegava jednoj takvoj krajnje niskoj propagandi, šta govori da ste u priličnom problemu sa stvarnim činjenicama.

SUDIJA MEJ: U redu. Svedok vam je odgovorio na pitanje u vezi sa tim. Imate li još nešto konkretno? Imam na umu da svedoku treba dati priliku da se osvrne na dokumente koje ste vi priložili, pa ćemo morati za to da nađemo prikladno vreme.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mi ćemo prikladno vreme da nađemo, gospodine Mej, što se mene tiče, meni odgovora da se on osvrne na šta god hoće, ako mi date prikladno vreme. Pogledajte, molim vas, inače su mi od grehova... Jedini greh koji su mi sinoć citirali je da je moja supruga izjavila kako sam lep.

SUDIJA MEJ: Ne, ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, gospodine Mej, ali evo pogledajte kad smo već kod moje supruge, gospodin Najs (Nice) je stavio na ovaj projektor ovde pasus, jedan specifičan pasus iz tabulatora broj 6, to je poslednji pasus, a odnosi se na verbalne kaže napade na nezavisne medije i onda, još u zgradi kaže citati, uokvirio sam taj pasus isto kao što je bio uokviren na ekranu ovde, a on kaže: "U članku koji je objavljen u "Politici" 29. marta 1996. godine Mira Marković", to je moja supruga ...

SUDIJA MEJ: Koji je to paragraf? Koji je broj tog paragrafa?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To vam je, ja nemam ovde broj paragrafa, to vam je tabulator 6 i na prvoj strani tog priloga koji je u tabulatoru 6 na dnu strane. Evo pogledajte to, to smo svi gledali na ekranu, pošto je izabrano kao eto nešto šta je tako bitno. Jeste našli? "U intervjuu objavljenom 29.

marta 1996. godine u "Politici", Mira Marković je govorila o nezavisnim medijima kao o medijima koji raspiruju političku i versku, nacionalističku mržnju, defetizam, fizičko nasilje usmjereno protiv ljudi" i kažem, citirano. "Reporteri bez granica" (Reporters Without Borders) u "Mondu". I pošto sam ja našao original, njeni su tekstovi svi objavljeni, taj pasus iz koga je ovo istrgnuto se odnosi na nešto sasvim drugo. Pročitacu vam sam pasus, pošto ovde se kaže "govoreći o nezavisnim medijima", što nije tačno, pasus glasi ovako: "Ovako politički profilisana, ovako moralno i intelektualno intonirajuća desnica", govori o desnici "teško može da postane politički subjekt u promenama koje su istorijski opravdane i po svom načinu i po svom sadržaju i po svom ishodu. Sa svojim sadašnjim političkim, moralnim i intelektualnim bićem desnica u Srbiji, sudeći bar po štampi koja je zastupa, biće samo nosilac jefitinog nihilizma, potpunog prostakluka, nacionalne, verske i političke mržnje, razornog defetizma, fizičkog i poltičkog nasilja nad ljudima, ishodište jednog novog balkanskog fašizma". Prema tome, ovo je čist falsifikat, jer se odnosi, ne odnosi ni na kakve nezavisne medije, drugo, istrgnuto je pola rečenice iz konteksta, a treće, gospodine de la Bros, kad je Žan Mari le Pen (Jean-Marie Le Pen) dobio neki veliki procenat na izborima, cela Francuska (France) se digla da postavlja pitanje šta znači takva podrška toj desnici, a ovde se govori o jednom intelektualnom tekstu o desnici, a ne nikakvim nezavisnim medijima, da ne pominjem ...

SUDIJA MEJ: Dobro, samo trenutak, sačekajte samo trenutak, dajte svedoku priliku da odgovori. Ono šta se u ovom pasusu kaže, gospodine De La Bros, je da je reč o tekstu izvađenom iz konteksta i da je autor zapravo mislio na nešto drugo. Možete li da nam o tome kažete nešto više osim onoga što je napisano u dokaznom predmetu koji nam je na raspologanju?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Kao što sam rekao u fusnoti, taj citat na koji sam se pozvao dolazi iz članka, odnosno izveštaja "Reportera bez granica" o slobodi štampe u svetu. Ja sam u dobroj veri koristio informacije koje su sadržane u tom izveštaju. Izgleda da sam pogrešio. Mislim da je reč o grešci za koju je odgovorna ekipa koja je bila zadužena za deo izveštaja koji se odnosio na bivšu Jugoslaviju. Ja sam zamenio taj komentar, odnosno uputio na kontekst drugih izjava u vezi sa tim izveštajem, naročito u vezi onoga šta vidimo na drugoj strani, šta nije naime direktno citat gospođe Marković već rezolucija, odnosno odluka stranke na čijem je ona čelu bila. Reč je o napadima na nezavisnu štampu koja se kvalifikuje kao plaćenička,

izdajnička i tome slično. Ako je ovaj citat izvađen iz svog konteksta, ako je netačan, ja se izvinjavam, ali on mora da se stavi u kontekst drugih izjava koje je davala Mira Marković.

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da završi.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: U novinama kao što je "Duga", na primer, što se citira u izveštaju Međunarodnog komiteta za nezavisnu štampu (International Committee for Independent Press) u Saveznoj Republici Jugoslaviji, to ćete naći na stranama od druge do 7 tog popisa, strana 2, konkretno

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da ne gubimo vreme, srećom to što je Mira Marković pisala sve je objavljeno i to objavljeno onda kada je pisala, tako da su tu falsifikati nemogući, bez obzira na namere onih koji to rade. Ali da pređemo na sledeću stvar, molim vas, vi govorite u fusnoti, moram da preskačem... Izgleda da mi vreme leti. Govorite u fusnoti na, fusnoti 44 na strani 22, u drugom pasusu te fusnote, odnosno u trećem pasusu do kraja strane iznosite sledeće: "Drugom prilikom, na primer kada su srpski rezervisti zauzeli Zvornik u Bosni, srpski mediji su objavili oslobođenje grada, ne rekavši ni reči o nekoliko hiljada leševa koji su ležali po ulicama". Recite mi, molim vas, odakle vam ta informacija o nekoliko hiljada leševa po ulicama u Zvorniku koja sasvim sigurno nije tačna, a koju vi ovde uzimate kao nekakvu, eto potpuno nespornu stvar, eto srpski mediji ne pišu o nekoliko hiljada leševa po ulicama Zvornika? Pa slušaju vas ljudi sad u Zvorniku, i možete li da zamislite njihovo zaprepašćenje da vi ovde tvrdite o nekoliko hiljadu leševa na ulicama Zvornika o kojima nisu pisali srpski mediji. Kako da pišu o nečemu šta se nije desilo ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Nastojte da vam pitanja budu kraća, pa ćemo brže da radimo. Gospodine de la Bros, jeste li našli ovu referencu?

SVEDOK DE LA BROS: To je pasus 44, odnosno strana 44. Da li mislite na stranu broj 44?

SUDIJA MEJ: Molim vas dajte nam ponovo referencu, pa da svedok može to da nađe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Fusnota 44, citirao sam iz nje, to je na strani 22 kod mene, upravo ovo: "Objavili su oslobođenje grada, a nisu rekli ni reč o nekoliko hiljada leševa koji su ležali na ulicama". Vi sad zamerate srpskoj štampi što ne piše o nečemu šta se nije desilo ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, samo trenutak, pustite svedoka da nađe relevantni pasus. Jeste li ga našli?

SVEDOK DE LA BROS: Jesam, dakle fusnota 44. Izvor koji govori o tom događaju, kao što je naznačeno, je ponovo knjiga Florens Artman "Milošević, dijagonala lauffera".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome, vi se oslanjate na to kao na Bibliju, a to je jedna bezočna laž koju vi upotrebljavate da objasnite kako eto srpska propaganda neće da piše o zločinama, o nekoliko hiljada leševa na ulicama Zvornika. To je našla vaša Florens Artman.

SUDIJA MEJ: Šta je vaše pitanje? Svedok vam je dao odgovor kako je znao i umeo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa ako mislite da je ovaj odgovor, pa dobar je odgovor ustvari. Izvadio je iz knjige Florens Artman, mogu se izvaditi još gore stvari iz razne druge propagande, ali ovo je bezočna laž, i to čak i druga strana zna, nikakve hiljade leševa nisu bile na ulicama Zvornika ...

SUDIJA MEJ: Koje je vaše sledeće pitanje, molim vas?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Moraću da požurim, gospodine Mej. Vi ste govorili o sadržaju vesti koje su objavljivane, o ubijanju srpske dece od strane Hrvata u Istočnoj Slavoniji. Da li vi tvrdite da to nije tačna vest, to da su ubijana deca tamo?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Možete li da budete malo konkretniji, molim vas.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa govorite, ovde ste govorili o usmenom... O tome da je, da je objavljena neka vest o ubijanju srpske dece u Istočnoj Slavoniji, pa vas ja pitam je li vi tvrdite da to nije tačna vest, da je izmislila nekakva, da su je mediji izmislili?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da li mislite na Vukovar?

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, dajte da nađemo referencu, to je tabulator 26, referenca je takođe u tabulatoru 9. Reč je o video snimku broj 9, o navodnom ubistvu deteta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li vi tvrdite da su svi zločini o kojima je štampa pisala izmišljeni?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne.

SUDIJA MEJ: Molim vas, pozabavite se ovim tvrdnjama u vezi dece. Ja sam vas uputio na video snimak broj 9 kao jednu od referenci, to je referenca "Šta je rekao sveštenik". Tražim i referencu, ne mogu sad da je pronađem, koja se odnosi na tvrdnju o ubistvu 40 dece. To je možda u nekom drugom tabulatoru, u nekom drugom delu ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, samo trenutak, vi ste pokrenuli ovo pitanje i sada moramo time da se pozabavimo, svedok mora da ima šansu da odgovori na to. Takođe ima refrenca u video snimku broj 1 o tome kako su srpska deca bacana lavovima u zoološkom vrtu. Dakle, to su video snimci broj 1 i broj 9. Možda se takođe sećate, možda se sećate da se pominje ubistvo 41 deteta, sada vidim da je to video snimak broj 13: "U Vukovaru, više od hiljadu Srba se boji da će da bude poklano, uključujući nekoliko desetina srpske dece koji su postali žrtve ustaških noževa". Dakle, to su video snimci koje ste pominjali, a ono šta se sada tvrdi je, ako sam dobro shvatio, da li su ove činjenice fabrikovane, da li su izmišljene ili su istinite?

SVEDOK DE LA BROS: Kada je reč o vestima da je ubijeno 41 srpsko dete i da su to učinile ustaše, ta informacija je objavljena i pokazalo se da je neistinita, da nije zasnovana na činjenicama i to je utvrdila novinska agencija Rojters (Reuters) i ona je negirala, demantovala da se to desilo. Mislim da vi zapravo pominjete tri primera koje sam ja dao. Pronašao sam pasus u paragrafu 59 izveštaja gde sam pokušao da pokažem da prezentacijom pojedinačnih tragedija, u ovom slučaju tragedija dece koja su navodne žrtve zločina, to jest srpske dece koje su žrtve zločina koje su počinili drugi borci, svrha toga je da se pokaže, i ja sam zato koristio ova tri primera, a ne da bih došao do

zaključka da li se to desilo. Kada je reč o trećem primeru, to je dokazana činjenica. Drugi se odnosi na ubistvo roditelja jednog deteta, dečaka, a prvi se odnosi na smrt dečaka kojeg su navodno ubili hrvatski borci. Što se tiče prvog primera, ne znam da li je ta informacija tačna, ali ono šta sam ja hteo je da putem tih primera pokažem je da se koristila pojedinačna tragedija u kojoj su učestvovala deca sa ciljem da se utiče na emocije javnosti, iznoseći činjenice za koje gledaoci moraju da pokažu simpatije i saosećanje. To su činjenice kojima se ne manipuliše. Znači, koristili su se najslabiji, najranjiviji delovi populacije, a to su deca. Ja nisam koristio te primere da bih rekao da su se takve stvari desile ili da se nisu desile. Ja sam bio zainteresovan za tumačenje tih činjenica.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine De La Bros, jako mnogo vremena koristimo, ali ovo je primer koji nikome ne može da služi na čast, ovde stoji da je to o ubijanju dece prva prenela britanska stanica ITV, a zatim mediji u Srbiji preneli to šta je išlo preko Rojtersa, da bi zatim prvi, dakle Rojters objavio demanti, a ostali, posle toga preneli i demanti. Znači, vest ide od Rojtersa, prenose ga mediji, ne samo beogradski, nego i drugi, posle toga Rojters objavljuje demanti, mediji objavlju i taj demanti. U čemu je tu srpska propaganda ili sam možda ja manipulisao Rojters? Pa sami ste opisivali šta se dešavalo i ovo vam je jedan eklatantan primer kao vi u ovoj funkciji nazovi ekspertize zloupotrebljavate činjenice o kojima i sami govorite ...

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Vi se vraćate na primer maskra 41 deteta koji su počinili hrvatski borci, šta se zapravo nije dogodilo, mislim da smo se složili u vezi sa tim. Ono šta sam ja rekao je da su vesti o tom događaju, koje su se pokazale netačnim, naširoko koristili srpski mediji. Srpski mediji, kada je ta informacija demantovana, nisu se potrudili da provere tu informaciju, i ja sam rekao, stavio sam tu primedbu u fusnotu. Rekao sam da su srpski mediji demantovali tu informaciju, međutim kad je ta informacija jednom bila emitovana, nikakvo poricanje takve informacije nije moglo da umanj efekte koji su stvoreni kada je ta vest objavljena. To može da se proveriti, ne samo u ovom slučaju u bivšoj Jugoslaviji već takođe i sa drugim fenomenima te vrste koji mogu da se nađu u svim drugim zemljama. Dakle, činjenica da su mediji naširoko izveštavali o ubistvu 41 deteta pomogla je da se javno mišljenje, sobzirom da je ta informacija naširoko emitovana na televiziji, naime kultivisalo se mišljenje u javnom mnjenju u Srbiji da je hrvatski narod

genocidan i da je reč o kriminalcima, tako da su se na taj način oni koji su bili protiv rata utišali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, pa da li je sporno da je, da su mediji u Srbiji preneli izveštaje Rojtersa i ITV? Da je posle Rojters demantovao, a mediji u Srbiji odmah i demantovali, znači sledili su izveštaje koje je davao Rojters. Je li su srpski mediji raspirivali nacionalizam zato što su preneli Rojtersov izveštaj? Kako možete takve besmislice da tvrdite?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Želim nešto da pojasnim. Ova informacija je širena putem medija, odnosno putem novina i to su radili novinari koji su bili u bivšoj Jugoslaviji u to vreme. Informaciju je distribuirao Rojters, a da nije proverio informacije na terenu. Drugi mediji koji su bili na terenu nisu distribuirali tu informaciju zato što je ona bila sporna.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, da ne gubimo više vreme na tome, ali mislim da ovo smo po sebi govori. Činjenice koje ste vi nabrojali, informacija došla od Rojtersa, srpski mediji preneli, Rojters demantovao, srpski mediji demantovali i vi optužujete srpske medije i neku propagandu. A da vama, gospodo, stvar bude još zamršenija, ja imam ovde jednog od najavljenih svedoka čiju sam izjavu ...

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Nisam završio odgovor na vaše pitanje, pitali ste me da li su srpski mediji demantovali tu informaciju. Dozvolite da vam dam jedan primer iz "Politike" koja je zaista demantovala tu informaciju u nekoliko redova na poslednjoj strani novina i to nije imalo istu snagu kao kad se ta informacija objavila na prednjem delu novina. U svakom slučaju, oni nisu pokretali pitanje o samom nastanku tih informacija, nisu ih proveravali, a ovaj demant nije negirao efekat koji su izazvale te informacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nikad demanti ne negira efekat prve informacije, to je jedno opšte pravilo u medijima i to bi, trebalo bi da znate bolje od mene. Kad se pusti laž, demanti nikad ne pokrije, ne pokrije to, a protiv Srbije je 10 godina emitovana jedna ogromna masa laži ...

SUDIJA MEJ: Hajde da pređemo na pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, gospodo, ja imam ovde svedoka tužbe koji mi je dostavljen, bio je čak i na spisku, pa opet ga nema

na spisku, ali to je uobičajena ova procedura kod njih, stalno se neki drugi javljaju. Kod mene ne piše da je zaštićen, ali opet mu neću pročitati ime jer nisam siguran da li je zaštićen, Srbin je, a svedodoči protiv mene ovde, na trećoj strani, to je inače za vašu identifikaciju 03059312, naslovna strana njegovog iskaza koji sam od njih dobio radi pripreme za njegovo svedočenje. On na trećoj strani, pred kraj drugog pasusa, odnosno trebalo bi da je to treći pasus nego je gusto kucano ovo, kaže: "Jednom prilikom smo našli osamdesetoro mrtve srpske dece poređane u bolnici. Svako od njih je imao po tri rane od metka na leđima. Lično sam ih video, 100 metara do 150 metara od vukovarske bolnice u nekakvom jarku. Znam da su bila srpska deca, jer su ih identifikovali preživeli roditelji".

SUDIJA MEJ: Možete da postavite pitanje svedoku. Možete da ga pitate da li je video taj izveštaj ili bilo šta slično tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja ne govorim o tome, njegova izjava ...

SUDIJA MEJ: Ne, jedina poenta kada je reč o svedočenju ovog svedoka je da li je on video izveštaj. A on nam ukazuje da nije. Da li će taj svedok da bude pozvan ili ne, videćemo i onda ćemo preko njegovog svedočenja to da razmotrimo. Dajte da nastavimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Molim vas, na strani 11 i 12 vi tvrdite: "Propaganda postaje štetna kada se koristi na totalitaran način", šta uopšte nije sporno "i kad promoviše ciljeve suprotstavljene ljudskom i međunarodnom pravu". To nije sporno. Međutim, sporno je to šta vi želite da to povežete sa stanjem u Srbiji, a moje pitanje glasi, kako se može govoriti o bilo kakvom totalitarizmu, u to vreme doduše, ne sad, u Srbiji u kojoj je postojao višepartijski sistem koji je tada uveden, znači ne pre nego tada upravo, demokratski donet ustav koji je proklamovao zagarantovana prava međunarodnim paktovima, uključujući u to i opšte tajne i neposredne izbore i koji je imao vrlo glasnu i brojnu opoziciju, a svake dve godine su bili razni vanredni izbori? Kako se uopšte može i po kojim kriterijumima takvo društvo svrstavati u ovo u šta vi želite da svrstavate Srbiju?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR Možete li da mi kažete o kom paragrafu je reč? Rekli ste strane 11 i 12.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da.

TUŽILAC UERC RECLAF: Časni Sude, mogu li da pomognem? Reč je o paragrafu 12 i to je poslednja strana ovog paragrafa.

SVEDOK DE LA BROS: Ono šta ja govorim u ovom paragrafu, pozivam se na fusnotu 25 gde se govori o stereotipima koji su korišćeni u odnosu na druge zajednice. Mi smo prošle nedelje razmotrili primere. Ja se ovde pozivam na poruke koje su korišćene za širenje mržnje putem medija koji su bili pod kontrolom režima. U tom smislu sam se oslanjao na nekoliko tekstova, uključujući i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (International Covenant on Civil and Political Rights) koji je Jugoslavija ratifikovala 1966. godine i kojim se zahteva da i jugoslovenska država i Srbija zabrane širenje bilo kakvih poruka mržnje. Kao što sam pomenuo, a možda nisam bio u pravu, ali ja nisam našao tragove nikakvih, ni u izveštajima nevladinih organizacija ni međunarodnih organizacija nisam našao da su sudski organi Srbije doveli pred lice pravde javne medije koji su širile takve poruke i nastavljali sa takvom praksom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, recite mi, gospodine de la Bros, kako možete da tvrdite, citirate srpske naučnike, na primer, povodom teze o stvaranju jedinstvene države u kojoj bi živeli Srbi i vi navodite citate srpskih naučnika, akademika koji o tome uopšte ne govore. Primer za to je citat akademika Mihaila Markovića na strani 21 koji piše o tragediji Srba pod hrvatskom vlašću koja traje i koja bi u budućnosti mogla biti još veća, kao i o položaju srpskog naroda u Hrvatskoj koji je gori od položaja bilo koje nacionalne manjine, što je tačno. Da li znate da je po Ustavu Hrvatske do 1990. godine Hrvatska bila definisana kao država srpskog naroda ...

SUDIJA MEJ: Sačekajte trenutak, dajte svedoku priliku da odgovori na to. Reference su, koliko sam shvatio, u paragrafu 22 gde se citira ono šta je rekao gospodin Marković

prevodioci: Mikrofon za gospodina Miloševića.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Gospodine de la Bros, da li ste pronašli taj paragraf?

SVEDOK DE LA BROS: Referenca iz "Duge", da li je to ono na šta se pozivate?

SUDIJA MEJ: Da. Koje je vaše pitanje, gospodine Miloševiću, u vezi sa ovim?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Radi se o citatu akademika Mihaila Markovića koji gospodin de la Bros povezuje sa tezom o stvaranju jedinstvene države u kojoj bi živeli svi Srbi, a Marković uopšte ne govori o tome. On na strani 21 govori o tragediji Srba pod hrvatskom vlašću koja traje i koja bi u budućnosti mogla da bude još veća, šta je tačno, na žalost, a moje pitanje glasi, kad ste to čitali, da li ste znali da je upravo do te 1990. godine, odnosno da je te 1990. godine srpski narod izbačen iz hrvatskog Ustava? Da je do tada Hrvatska bila definisana kao država hrvatskog naroda, srpskog naroda i drugih naroda koji žive u njoj? Da li išta o tome znate?

SUDIJA MEJ: Sačekajte trenutak. Kakve to veze ima sa ovim? Šta je suština ovoga šta govorite?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Suština je, gospodine Mej, što sam vaš ekspert raznim citatima dokazuje nešto šta u tim citatima uopšte ne piše.

SUDIJA MEJ: U redu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Na primer ...

SUDIJA MEJ: Sačekajte samo trenutak. Sada ćemo da se ovim pozabavimo korak po korak. Šta je prva stvar koju on želi da dokaže ovim? Pre svega, šta želi da dokaže ovim?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Želi da dokaže da je propaganda i da je Srpska akademija nauka radila u smislu naslova njegovog projekta, koji smo ovde videli na grafoskopu, projekt svi Srbi u jednoj državi, o teritorijama i tako dalje, što uopšte ne piše nigde, ni u jednom citatu u njegovim fusnotama. To je sve montaža.

SUDIJA MEJ: U redu. Dajte svedoku priliku da odgovori na to. Dakle, tvrdi se da ono šta ste naveli nije potkrepljeno citatima ni akademika ni ostalih.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Potpuno suprotno. U citatima koji se nalaze u fusnotama akademika to ne piše.

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da odgovori na to.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Citati koje pominjete potkrepljuju paragraf 22 mog izveštaja koji ukazuje na jedan od mehanizama koje je koristila propaganda da na druge projektuje vlastite greške. Prema tome, citat koji je korišten, citat gospodina Markovića je korišćen kao primer. Ja to ne koristim, ja taj citat na koji se vi oslanjate ne koristim u svrhe na koje vi aludirate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ceo vaš rad koristite u svrhe zbog kojih ste napisali rad "Propaganda u funkciji projekta Svi Srbi u jednoj državi", (Propaganda as a Function of the Plan to Create a State for all Serbs). Kako sad to izdajate, pa kažete ne koristite u te svrhe? Pa dajte malo elementarne logike, gospodine de La Bros.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Izvinjavam se, ne mogu da odgovorim na to pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. A recite mi, molim vas, da li smatrate da je suprotno povelji o ljudskim pravima i međunarodnom pravu afirmisanje identiteta sopstvenog naroda, za šta optužujete akademika Dobricu Ćosića, za koga čak tvrdite da zauzima posebno mesto u instrumentalizaciji srpskih frustracija i uspona nacionalizma, i da je direktno odgovoran za rast međunacionalne mržnje? To je na strani 34 u fusnoti.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Dozvolite mi da se vratim na ono šta sam malopre rekao o tekstu međunarodnog pakta koji sam koristio i koji sam citirao govoreći o nezakonitoj propagandi. Ponavljam, ja sam se oslanjao na taj tekst da bih rekao da je u to vreme propaganda mržnje i stigmatizacije u odnosu na određene zajednice upravo potpadala pod te međunarodne paktove koje je potpisala Jugoslavija i u kojima se zabranjuje takva vrsta poruka, poruke mržnje. Ja se ne pozivam na nešto drugo kada pominjem ove tekstove, na ovo sam mislio kada sam se na njih pozivao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Izvolite mi citirajte iz tih tekstova koje vi pominjete šta smatrate porukom mržnje, jer ja uporno tvrdim da vi navodite ljude i navodite citate u kojima ne stoji ono šta vi tvrdite, u kojima ne stoje poruke mržnje. Citirajte mi, evo pročitajte mi iz tog vašeg teksta.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Vratiću se na terminologiju koja je korišćena u medijima, a reč je o stigmatizaciji, ocrnjivanju zajednica i to

nekoliko različitih zajednica. I kao što sam već rekao, ja nisam specijalista za pravna pitanja, ali mi se čini da je ta vrsta poruka stigmatizacije i demonizacije određenih zajednica ustvari način širenja mržnje u odnosu na te zajednice, a to je upravo ono čime se bavi međunarodno pravo, odnosno pakt koji je potpisala i Srbija i kojeg bi trebalo da se pridržava. I ništa više od toga nisam rekao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa upravo ste to falsifikovali, jer ne možete da mi citirate iz vaših fusnota ono šta vi kvalifikujete kao govor mržnje. Inače za one koji ovo slušaju na srpskom jeziku, da im prevedem, stigmatizacija znači ocrnjivanje, pošto stalno u prevodu slušam reč stigmatizacija, ocrnjivanje, demonizovanje nekoga. Gde ste videli, ajde nađite mi jedan citat iz ovih vaših fusnota gde neko ocrnjuje neku drugu nacionalnu zajednicu?

SUDIJA MEJ: To možete da uradite posle pauze. Sada ćemo da napravimo pauzu na 20 minuta. Kada se vratite, gospodine de la Bros, možete da odgovorite na ovo pitanje, pozivajući se na te pasuse. Dakle, napravićemo pauzu od 20 minuta. Pre nego što pozovemo sledećeg svedoka, ima nekih pitanja koja moramo da raspravimo u vezi sa Pravilom 92bis, odnosno moramo da damo svoj nalog u vezi sa tim. Ja sam jutros već rekao da ćemo o tome da raspravljamo, to se odnosi na svedoke B-1455 i B-1775 i transkript gospodina Selaka.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Časni Sude, ja sam dobio samo B-1455 i B-1775, mislim da sam ih dobio u petak. Mogao bih da razmotrim samo B-1455, ali ne i B-1775.

SUDIJA MEJ: Pa možda ipak možemo o tome da raspravljamo.

PIJATELJ SUDA KEJ: Da, hvala vam.

SUDIJA MEJ: Pravimo pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Gospodine de La Bros, od vas je pre pauze zatraženo da navedete bilo kakav govor koji može da se opiše kao govor mržnje. Izneti ja

tvrdnja da vi lično iz vaših fusnota ne možete da citirate neki takav govor. Vi treba da imate priliku da na to odgovorite, ako je moguće kratko. Naravno, ako imate neki takav govor na umu, možete da nam skrenete pažnju na to.

SVEDOK DE LA BROS: Ja ću podsetiti na jedan broj video snimaka koji su prikazani prošle nedelje, sada konkretno mislim na fusnote 147 i 146. Iz njih se vidi da se korišćenim izrazima, dakle korišćenom terminologijom kada se govori o ustašama i džihad ratnicima, vidi se način na koji se prezentira grupa oslanjanjem na terminologiju koja nastoji tu grupu da žigoše ili ocrni. Što se tiče citata iz izveštaja na koje sam se oslanjao, hteo bih vam skrenem pažnju na fusnotu 85 mog izveštaja. U fusnoti 85 možete da vidite sve citate koji se odnose na mehanizme koji su korišćeni protiv Hrvata koji su predstavljeni kao naslednici onih koji su odgovorni za zločine protiv drugih naroda, konkretno protiv Srba, u Drugom svetskom ratu. Kroz citate na koji se ja oslanjam vidimo jedan način storijskog amalgama koji ima za cilj da upotrebi različite vrste citata sa izrazima koji se koriste. Možda možemo da prođemo kroz neke citate iz "Politike" u kojima se imputira, odnosno uspostavlja se direktna veza između hrvatskih vlasti sa početka 1990. godine i hrvatskih vlasti iz Drugog svetskog rata. Dakle, tu se uspostavlja veza između zločina koje je počinila hrvatska vlada u Drugom svetskom ratu i zločina i dela vlade Franje Tuđmana.

SUDIJA MEJ: Da, mislim da imamo fusnotu 85 pred sobom i da možemo da vidimo šta tu piše. Gospodine Miloševiću, vama je ostalo još 10 minuta za ispitivanje ovog svedoka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To mi nije dovoljno, gospodine Mej, 10 minuta, pa ja tražim da razmotrite mogućnost da pitam ovog svedoka još malo duže.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Dobićete još pola sata počevši od sada, dakle do 11.30.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, budite ljubazni, pošto ste rekli da ste naveli citate, da li se u bilo kom od tih citata ocrnjuje narod? Vi pominjete vlasti koje vrše zločine nad Srbima, koje su izbacile Srbe iz ustava, koje su izbacile Srbe iz službe, iz svih javnih službi i tako dalje koje organizuju

progon Srba, gde se tu u bilo kojem citatu ocrnjuje narod? Gde imate ili za Hrvate ili za Albance, da se ocrnjuju Hrvati kao narod ili da se ocrnjuju Albanci kao nacionalna manjina? To sam vas pitao?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: U fusnoti 85 drugi citat koji možete da pročitate stvara eksplicitnu vezu, treba li to da pročitam na engleskom: "Takozvana demokratska hrvatska zajednica se ponosi Antom Starčevićem. Dakle, ponosi se Antom Starčevićem. Čega se mudar stidi, time se lud ponosi, kaže narodna poslovice. ponosi se i ona takozvanom državom hrvatskom, pripremajući potajno i javno novi pokolj Srba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Ovde se opisuje Hrvatska kao celina, dakle tu se grupiše svo stanovništvo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro.

SUDIJA MEJ: Pustite ga da završi. Izvolite, gospodine de la Bros, želite li nešto da dodate?

SVEDOK DE LA BROS: Generalizuje se ceo hrvatski narod, stavlja se u jedan isti okvir čitava Hrvatska i ceo hrvatski narod. Hteo bih takođe da citiram, odnosno da podsetim na jedan video snimak, više se ne sećam njegovog broja, ali imamo transkript. To je jedna izjava Jovana Raškovića koji se nalazi u fusnoti 117, radi se o paragrafu 54. Ona sledi izjavu Dobrice Ćosića koju smo takođe imali priliku da vidimo na početku mog svedočenja. Putem ova dva primera vidimo kako se stalno, bez prekida, podseća na zločine koje je počinila Nezavisna Država Hrvatska pod vladavinom ustaša i na namere koje se pripisuju režimu Franje Tuđmana. Ako pročitam delove izjava Jovana Raškovića koje su objavljene na srpskoj televiziji, podsetiću vas da je on govorio o činjenici da je genocid počeo i da od srpskog naroda u Hrvatskoj, od Srba i Srbije, od međunarodnog faktora, Evrope (Europe) i sveta zavisi hoće li taj pokret ponovno "otvarati koncentracione logore, hoće li ponovo koristiti jame kao kolektivne grobnice. Ali je jedno sigurno, Srbi više neće ići na jame vođeni od dvojice ili trojice ustaša, Srbi moraju da pruže veliki otpor i genocidna ideja će propasti zajedno sa genocidnom državom Hrvatskom". Podsećam da je Jovan Rašković bio širitelj ideje prema kojoj je hrvatski narod genocidne prirode, ima genocidni karakter. Hteo bih da navedem još jedan ovakav primer ove vrste amalgama koji su stvorili neki srpski intelektualci. Taj primer je u jednoj izjavi Jovana Raškovića koju možete da nađete u "Politici" od 25. marta 1990. godine, i to je primer

koji nisam naveo, nisam iskoristio u izveštaju. On nije citiran kao takav, ali mogu da ga citiram na osnovi pamćenja, na engleskom. Dakle, citat glasi: "Ono što sada narušava odnose između Srba i Hrvata je povezano sa genocidom koji je nad srpskim narodom počinjen od strane hrvatskog ustaškog režima. Možemo da zaključimo da ovo prikrivanje genocida, dakle da ovo prikrivanje genocida predstavlja apel, odnosno poziv na ponavljanje istorije". Drugi citat koji bih vam dao kako biste mogli da stavite stvari u pravi kontekst je opet jedan deo, jedan isečak iz "Politike" od 7. avgusta 1992. godine u kojem Radovan Samardžić izjavljuje: "Srbi su narod koji je stalno izložen genocidu". Dakle, putem ovih raznih primera stvaranja istorijskog amalgama, dakle jedne istorijske stopljenosti između dveju situacija koje su zapravo različite predstavlja se da su hrvatski režim i hrvatski narod sa početka devedesetih godina prošlog veka naslednici hrvatskog režima iz Drugog svetskog rata. I ovom činjenicom, kako se meni čini, mada naravno ne moram da budem u pravu, mislim da se predstavlja jedan stereotip i da se nastoji demonizovanje jedne zajednice time što se oslanja na istorijske amalgame koje tek treba da se dokažu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, vrlo duge odgovore dajete tako da će mi ovih pola sata zaista biti nedovoljno ako tako nastavite, pa vas molim da vodite računa o onome šta ste sami rekli. Rekli ste da se kaže Hrvatska demokratska zajednica, a onda zaključujete da se radi o celom hrvatskom narodu. HDZ, Hrvatska demokratska zajednica je stranka koja je počela progon Srba posle 50 godina, ponovo, a ne hrvatski narod. HDZ nije hrvatski narod. Dakle, u onome samom što ste vi rekli, vi kažete "vlasti", a onda stavljate zapeću, pa onda sami dodajete "hrvatski narod" koji niko ovde ne apostrofira. Prema tome, vi pravite jednu konstrukciju koja bi se mogla nazvati falsifikatom. A da li, da li ste možda imali prilike da vidite, ja sam ovde pustio i na filmu, doduše kratko jer nisam imao vremena, meni je ovde vreme veoma ograničeno, ono šta je govorio Simon Vizental (Simon Wiesenthal) u vezi sa tim zločinima? Da li pretpostavljate da je i Simon Vizental bio u funkciji nacionalističkih ciljeva koje je srpsko rukovodstvo sa mnom na čelu sprovodilo?

SUDIJA MEJ: Šta je ovde pitanje? Jedno je bilo o HDZ, to ćemo da prepustimo svedoku da odgovori. A koje je bilo drugo pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Drugo pitanje, evo na primer, vezano za ovo šta sam maločas spomenuo, vi u drugom pasusu na strani 43, paragraf 47, kao manipulaciju navodite to što je u medijima podsećano na genocid koji je NDH počinila nad srpskim narodom tokom Drugog svetskog rata. Reč genocid pišete pod navodnicima, čime sugerišete da njega nije ni bilo, da je to izmišljotina. I na više drugih mesta u izveštaju, recimo strana 52, 53 i tako dalje, zamerate što se govori o zločinima NDH iz Drugog svetskog rata i sugerišete da su ti zločini preuveličani. Da li vam je poznato da je prema zvaničnim podacima iz nekadašnje Jugoslavije na čijem je čelu bio Tito koji je bio Hrvat, oko 700.000 Srba, Jevreja i Roma pobijeno u koncentracionom logoru u Jasenovcu?

SUDIJA MEJ: To je sada drugo pitanje. Dakle, imate dva pitanja pred sobom gospodine de la Bros. Samo trenutak molim vas, molim vas. Dozvolite mu da odgovori. Prvo pitanje je ... Dozvolite mu da odgovori na pitanje koje ste postavili. Dakle, prvo je pitanje da vi na neki način izjednačavate HDZ sa hrvatskim narodom i da zapravo pripisujete hrvatskom narodu ono šta se čisto pripisivalo ili se pripisuje HDZ. Šta biste vi odgovorili na ovo, ako možete ukratko, molim vas?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja sam citirao ono šta je rekao gospodin Jovan Rašković u više navrata. Ono šta on kaže mora da se stavi u vezu sa onim šta on piše i govori. Podsećam vas da sam u svom radu u fusnotama citirao da Jovan Rašković opisuje Hrvate, odnosno hrvatski narod kao narod koji je genocidnog karaktera. Činjenica da on izjavama koje je mogao da da u štampi i koje sam vam upravo pročitao, to je, dakle, činjenica i treba da se podsetimo da je Jovan Rašković bio pozivan u sve televizijske emisije srpske televizije za vreme kojih je imao prilike da predoči, da objasni svoju teoriju po kojoj su Hrvati narod genocidne prirode. Dakle, u očima javnosti se stvarala veza, stvarala se povezanost. Primer koji sam malopre pročitao se meni, meni se čini da on proizlazi iz toga amalgama, iz te povezanosti.

SUDIJA MEJ: Dobro, dobro. Mislim da sada moramo da krenemo dalje. Drugo pitanje, odnosno druga stvar koja je iznešena je da ste vi na neki način umanjivali genocid koji je, kako se kaže, dogodio za vreme Drugog svetskog rata. Je li to tačno ili ne?

SVEDOK DE LA BROS: Ne, ne, nikako ne. Ja hoću da budem jasan u vezi sa ovim. Ako postoje navodnici ovde u tekstu, to je zato što čak ni istoričari nisu sigurni, zato što tu historiografija ima određenih problema, zato što se istoričari ne slažu oko broja žrtava genocida. Dakle, ovakva upotreba reči genocid govori o određenim istorijskim netačnostima, a ne o činjenici da li se dogodio ili nije, već o efektima koje je on imao. Dakle, ovde se uopšte ne radi o negaciji genocida.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, dobro, pošto vi radite isto ono šta je i novi hrvatski režim posle tih izbora radio, minimiziranje, dakle, genocida, evo šta kaže Vizentalov centar. U Vizentalovom centru (Simon Wiesenthal Center) možete da nađete, uzmete internet pa potražite: "Jasenovac je bio najveći logor u Hrvatskoj od 1941. do 1945. godine pod Odeljenjem 3 hrvatske tajne policije. Oko 600.000 ljudi je ubijeno ovde, Srbi, Jevreji, Romi i protivnici ustaškog režima". Dakle, vi tvrdite da se ne slažu podaci i da je ta stvar za vas sporna, za Vizentalov centar nije sporna. A isto ćete tako naći njegovu definiciju pojma ustaša, u Vizentalovom centru piše, opet citiram: "Stvoreni 1930. godine, ustaše su bile hrvatska nacionalistička, teroristička organizacija. Mržnja njihovih pripadnika prema Jevrejima bila je jednaka samo njihovoj mržnji prema Srbima. Dovedeni na vlast pošto je Hitler (Adolf Hitler) stvorio hrvatsku marionetsku državu 1941. godine, ustaški teroristi su ubili 500.000 Srba, proterali 250.000, a 250.000 naterali da se pokrste i da pređu u katoličanstvo. Ubili su na hiljade Jevreja i Roma". Je li vam taj podatak poznat? Da li vidite da se radi ...

SUDIJA MEJ: Dozvolite mu da odgovori.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da bude sve savršeno jasno, ja uopšte nemam nameru da negiram činjenicu da su stotine hiljada Srba i pripadnika drugih zajednica pobijeni u tom logoru. Ono šta ja želim da kažem je da sam, budući da nisam istoričar, video različite procene broja ubijenih u raznim tekstovima koje sam imao priliku da konsultujem, a te brojke su se kretale od 500.000 do 900.000. Pošto ja nisam istoričar, pošto sam video da ni sami istoričari nisu postigli potpuni konsensus u vezi sa tačnim brojem ubijenih u tom hrvatskom logoru, smatrao sam da je onda opreznije poslužiti se navodnicima. Ako je to shvaćeno drugačije, meni je zbog toga žao, ali to je bila moja namera, budući da nisam istoričar. Ja sam samo hteo da u ovom slučaju budem oprezan.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine de la Bros, možda bi vaš izveštaj u ovom delu bio jasniji da je ovo vaše objašnjenje koje ste sada dali bilo umetnuto kao fusnota ili navedeno u samom tekstu kao objašnjenje zašto ste reč genocid napisali pod znacima navoda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mogu li dalje da idem?

SUDIJA ROBINSON: Ne, ja bih hteo da svedok prokomentariše ovo šta sam upravo rekao.

SVEDOK DE LA BROS: Da, trebalo je da to navedem u fusnoti. Istina je da je pri izradi ovog izveštaja moj cilj bio da objasnim mehanizme propagande. Tačno je da ja nisam bio svestan potrebe ili značaja, važnosti koja je postojala u bavljenju određenim istorijskim činjenicama za koje se ja nisam osećao kvalifikovanim i iz tog razloga možda je bilo nekih nespretnosti. Ako ponovo budem morao ovo da radim, ja ću svakako u fusnoti da navedem da sam iz čistog opreza postupio možda pomalo nespretno u pokušaju da objasnim zašto sam stavio navodnike uz tu reč, da ja nisam istoričar i da ne mogu da se izjasnim o tom pitanju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ću vam pokazati da to pozivanje na vašu nestručnost nije tačno i da govori upravo o vašoj neobjektivnosti. Evo, u fusnoti 119 citirate žalopojku Florens Artman zbog paralelnog prikazivanja govora Franje Tuđmana i Ante Pavelića, Ante Pavelić je bio šef te marionetske države 1941. godine, u jednoj televizijskoj emisiji 21. jula 1991. godine. Pa vas pitam da li ste upoznati da je Tuđman govorio u tim citiranim govorima nešto šta je Pavelić govorio u tim citiranim govorima? Naime, da li vam je poznato da je na Opštem saboru Hrvatske demokratske zajednice održanom 24. i 25. februara 1990. godine u Zagrebu tada izabrani predsednik te novoformirane partije Tuđman između ostalog rekao, citiram ga: "Nezavisna Država Hrvatska", to je ona Pavelićeva, "nije bila samo kvislinška tvorevina i fašistički zločin, već isto tako izraz istorijskih težnji hrvatskog naroda". Prema tome, vi kažete da ste neobavešteni i da niste istoričar, ali žalopojku Florens Artman o povezivanju Tuđmana i Pavelića smatrate umesnim da citirate. A kao što vidite, veza je itekako očita i itekako jasna. Šta imate na to da kažete, gospodine de la Bros?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ako sam naveo ovaj citat iz dela Florans Artman, radi se samo o činjenici da to takođe pokazuje, sa primerom

koji se tu daje, da se tu pokazuje šta je bio amalgam odnosno stapanje koje je napravljeno između ljudi koji su bili odgovorni za genocid i pokolj koji su počinili Hrvati u Drugom svetskom ratu i onoga šta je pripremao Franjo Tuđman, onoga šta se on navodno pripremao da učini. Ja nisam pročitao delo Franje Tuđmana na koje vi aludirate. Ako sam se poslužio ovim citatom, to sam uradio zato što su stalna podsećanja na prošlost i poređenja koja su se pravila između hrvatske Vlade iz devedesetih godina i one iz Drugog svetskog rata u glavama i mislima čitalaca i televizijskih gledalaca stvarala neku vrstu konfuzije, jer je poruka bila da se taj režim sprema da ponovi masakre koji su počinile ustaše za vreme Drugog svetskog rata. A citat koji sam vam dao malopre pročitao, citat izjave Jovana Raškovića iz "Politike" od 25. marta 1990. godine je, po mom mišljenju, nešto šta objašnjava ono o čemu govorimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je opravdanje za to, a vezu je, kao što vidite iz citata, napravio sam Tuđman, jer kaže "da ta tvorevina je bila istorijski izraz težnji hrvatskog naroda". Prema tome, nije beogradska štampa napravila tu vezu, nego on sam. Je li tako ili ne?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja to Tuđmanovo delo na koje se vi pozivate nisam pročitao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: On je rekao da je to njegov govor na kongresu HDZ-a, pa je trebalo da ga pročitate, ako već osporavate tu vezu koju je on sam napravio u tom govoru, ali da idemo dalje ...

SUDIJA MEJ: Da, da, shvatili smo, gospodine Miloševiću, ukoliko postoji. Vi kažete da se Tuđman u svom govoru 1990. godine osvrće na vladu NDH i kažete da je ona predstavljala izraz aspiracija, odnosno težnji hrvatskog naroda. Svedok vama kaže da je stalno ponavljanje tih nedela devedesetih godina, dakle stalno ponavljanje toga bio način stvaranja mržnje i način za opravdavanje korišćenja sile i nasilja. To je njegovo svedočenje. Koliko je to značajno, o tome ćemo mi da odlučujemo. Mislim da nema smisla i dalje da se raspravlja o tome šta je gospodin Tuđman možda rekao, a možda i nije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A možda i nije rekao, pa dobro, dobro, ako možda i nije rekao i možda nije napravio vezu između toga, onda smo potpuno u redu. A recite mi, molim vas, kako vi kao ekspert za medije, jer očigledno je ovo šta vi govorite, amalgam se pravi, očigledno se pravi

i amalgam između vas i Florens Artman, između vas i ovog nelegalnog Tužilaštva, a ne između onoga šta vi tvrdite. Kako vi kao ekspert za medije u Srbiji, koji doduše ne zna srpski jezik koji koriste ti mediji, možete sebi dozvoliti da uz vlastitu konstataciju u paragrafu 52, drugi pasus na strani 49, da je televizija dugo predstavljala jedini izvor informacija za više od 90 posto Srba, kao potvrdu te konstatacije u fusnoti 107 navodite sledeći citat iz članka novinarkе Nikol D' Rua (Nicole D' Roy), sa navodno, rekao bih, veoma odmerenim naslovom "Srbija paranoična televizija" (Serbia Paranoic Television) i tako dalje, tu su vam reference, pa je citat: "U toj zemlji Srbiji sa 46 posto nepismenih", to bi trebalo znači da je svaki drugi stanovnik, "jedine informacije koje pokrivaju celu teritoriju" i tako dalje, "su informacije državne televizije". Meni se čini, gospodine de la Bros, da je čak i za vas koji ste po narudžbini suprotne strane ovo pravili malo preterano da proglasite da je u Srbiji 46 posto nepismenih. Evo gledaju ljudi u Srbiji i verovatno se čudom čude, ali ih ovde ništa više ne može začuditi, da je pola njih ...

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, to će da bude vaše poslednje pitanje, zato što ovo traje već pola sata. Izvolite, možete da završite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali to su vaši izvori, gospodine de la Bros, 46 posto nepismenih u Srbiji.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Mislim da vi ne pravite razliku između nepismenih i neobrazovanih ljudi. Mi ovde govorimo o ljudima čija je jedina diploma, koji imaju jedino diplomu osnovne škole. Ne govorimo o ljudima koji uopšte ne umeju da pišu i čitaju. To nije ista stvar. Radi se o ljudima koji imaju ograničeno obrazovanje i onima koji su nepismeni.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, ništa vam taj izgovor ne vredi, evo već malo kasnije kažete da je državna televizija, evo to na kraju 90 strane i početku 91 strane, paragraf 110, navodite da je državna televizija, i sada vam citiram: "za 30 posto stanovništva bez završene osnovne škole predstavljala jedini i isključivi izvor informacije". Dakle, ovde ste one koje nemaju završenu osmogodišnju školu, nekada je osnovna škola bila četiri godine, pa je povećana na osam godina, dakle da je broj tih koji nemaju diplomu osmogodišnje škole 30 posto. Vi se čak niste potrudili ni da konzistentnost svog sopstvenog teksta proverite, pa da ne ponavljate razne različite informacije i podatke na različitim mestima. Šta vam sad onda znači

ovo da su bez završene škole njih 30 posto? Maločas kažete njih 46 posto nepismenih, a ni jedan ni drugi podatak nije tačan.

SUDIJA MEJ: Gospodine de la Bros, vi možete da odgovorite na ovo pitanje ako želite i onda ćemo da završimo sa unakrsnim ispitivanjem. Izvolite.

SVEDOK DE LA BROS: Ja sam se u ovom slučaju oslonio na nekoliko izvora, uključujući i Nikol D' Ru. Takođe sam se oslonio i na brojeve koje su ukazivale na važnost i značaj televizije i njen uticaj na stanovništvo koje se nije, da se tako izrazim, mnogo bavilo i zanimalo čitanjem. Posebno što se tiče značaja televizije, pošto je to bio glavni medij koji je pokrивao srpsku teritoriju i zato bio osnovni informativni medij za najveći deo stanovništva, ja sam razmotrio i izveštaj o izborima u Srbiji od 1990. do 2000. godine koji su pripremile dve kolegice sa Univerziteta u Beogradu. Naslov te studije je "TV prezentacija izbora u Srbiji - prezentacija političkih partija" a autori su Jovanka Matić i Snežana Milivojević. Ovaj izveštaj je baziran na statistici RTS-a iz tog vremena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, samo još par pitanja bar da mu postavim, niste mi rekli da imam još dva pitanja, još tri pitanja nego ste samo rekli da ...

SUDIJA MEJ: Mislim da ste doista imali dovoljno vremena za ovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, samo još nekoliko pitanja ...

(Pretrsko veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: U redu, konsultovali smo se. Moje kolege misle da treba da postavite još dva pitanja, ali samo dva pitanja. Samo dva pitanja ili nikada nećemo da završimo sa ovim svedokom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jedno pitanje, molim vas, da bi vam bilo jasno, ja sam izvadio iz onog bajndera šta ste dali za Kristana, gospodine Mej, "Borbu", to su bile federalne novine od 17. marta. Suprotna strana je u svom uvodnom izlaganju rekla da sam u toj prilici ja rekao da je Jugoslavija mrtva. A rečenica koja je ovde vrlo jasno citirana kaže: "Predsedništvo SFRJ odavno ne funkcioniše, a iluzija o nastojanjima Predsedništva Jugoslavije

i naporima kojih ustvari nema, od noćas je definitivno mrtva". Dakle, ja kažem da je iluzija o naporima Predsedništva od noćas definitivno mrtva, jer se ono tu raspalo, a ovde je suprotna strana konstatovala da sam ja rekao da je Jugoslavija mrtva. Pošto ste vi stručnjak za medije, da li vi smatrate ...

SUDIJA MEJ: Dobro, koje je vaše pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pitanje je da li vi smatrate da je ovo manipulacija, ako kažem da je iluzija da postoje napori koji, kojih nema, mrtva ...

SUDIJA MEJ: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je to manipulacija, ako mi se imputira da sam rekao da je Jugoslavija mrtva?

SUDIJA MEJ: Ne, to nije pitanje za svedoka. Možete da postavite još jedno pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, dao sam vam 100 strana raznih stranih, ne jugoslovenskih tekstova, ne tekstova iz Srbije, a evo imam još jedan "Vol strit žurnal" (Wall Street Journal), 31. decembar 1999. godine, koji govori o svedoku Baraniju (Halit Barani) koji je ovde svedočio da su vršene istrage onoga šta je on tvrdio, da je utvrđeno da to nije tačno i završava se citatom. Kaže: "Gospodin Barani ne ostaje pri svoj priči u potpunosti. Ja sam svima rekao da je to bila pretpostavka, a ne potvrđena informacija", kaže on, no, nastavlja, "kad je reč o Srbima, sve je moguće, za Srbe je sve moguće". Ove fabrikovane izmišljotine, a ono sve šta ste pročitali u onih 100 strana, da li biste izvukli nešto drugačije zaključke da ste to konsultovali umesto ovih vaših selektivnih, sekundarnih izvora koji pokazuju da vi ustvari analizu sadržaja niste ni ...

SUDIJA MEJ: Svedok ne mora da odgovori na pitanje, jer je izveštaj o gospodinu Baraniju u potpunosti irelevantan i nema nikakve veze sa svedokom. Samo trenutak. Međutim, gospodine de la Bros, vi morate da dobijete priliku da se osvrnete na članke koje vam je optuženi predočio. Ako imate neke komentare u vezi istih, sada je pravi trenutak da ih iznesete.

SVEDOK DE LA BROS: Ja sam prošao kroz sve ove isečke iz članka uglavnom međunarodne štampe i što se tiče prirode i statusa ovih novina, ja imam određenih problema, jer nema nikakvih informacija o statusu autora. Ne znamo da li je reč o pismima čitalaca, autorskim tekstovima i slično, a neki tekstovi su navedeni u navodnicima, a neki ne. Hteo sam samo da vam naznačim te teškoće sa kojima sam se susretao u radu sa tom vrstom tekstova. Daću vam i primer, na strani 13 vidimo jedan članak Tomasa Flejnera (Thomas Fleiner) koji je objavljen u jednom švajcarskom listu na nemačkom jeziku "*Die Welt Woche*", naslovom članka je povezano sa demonizacijom naroda u 1994. godine. Taj tekst je naveden pod navodnicima, autor se ne pominje i o njemu se ništa ne zna. Ja sam preduzeo neka istraživanja u vezi autora i pokušao da pronađem članak. Našao sam da se radi... Imao sam pristup članku, odnosno jednom dokumentu koji je pisao Tomas Flejner koji može da se nađe na jednom srpskom internet sajtu. Mogu da vam dam tu internet adresu. Reč je o tekstu koji se pripisuje jednom univerzitetskom profesoru u Švajcarskoj (Switzerland) i koji ima nekih desetak strana. Isečak u vezi kojeg je tražen moj komentar je prezentovan kao govor, međutim to ne odgovara stvarnosti, jer u tekstu koji je objavljen na sajtu, koji je tu iznesen u celini, prva rečenica tog teksta se, odnosno članka u vezi kojeg je tražen moj komentar, nalazi se na drugoj strani teksta ovog profesora. Od mene je takođe traženo da dam komentar i na delove sa strana 5 i 6, pa još sa strana 8 i 10 tog teksta. Međutim, u članku u vezi kojeg je tražen moj komentar ne naznačuje se uopšte činjenica da su delovi tog članka prikupljeni iz raznih pasusa jednog teksta jednog profesora, šta je samo po sebi problematično. Ja ne znam da li je poštovana misao i ideja autora u tom smislu, pogotovo ako znamo da se radi o članku čija je svrha da se vidi u kojoj se meri iskustva sa multietnicizmom u Švajcarskoj mogu uporediti i poslužiti da se ta pitanja istraže na Balkanu. Imam tu jedan isečak autora koji govori u prilog pluralizmu u medijima u Jugoslaviji, međutim ja imam u vezi sa tim nekih sumnji, ako to uporedim sa tekstom u vezi kojeg je tražen moj komentar. Dakle, meni je vrlo teško, ponavljam, da se iznese komentar na ovakav tip teksta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja sam ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, samo trenutak, svedok je ovde već dosta dugo. Imali ste dovoljno vremena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ali ...

SUDIJA MEJ: Ne, gospodine Miloševiću, možete to da iznesete na kraju. Ako se ovo uopšte usvoji, ovi članci, onda mi svakako ne možemo da usvojimo isečke već članke u celini, jer inače značenje i smisao mogu da budu iskrivljeni. Mi ćemo ovo da razmotrimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej ...

SUDIJA MEJ: Ne, gospodine Miloševiću, to možete da iznesete na kraju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja imam prigovor ...

SUDIJA MEJ: Možete to da nam kažete kasnije. Imali ste sasvim dovoljno vremena danas. Da čujemo unakrsno ispitivanje gospodina Tapušковиća.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Zahvaljujem, časne sudije. Ja sam se zaista potrudio da iz obilja tema koje se ovde mogu otvoriti izaberem tri, četiri koje mislim da mogu da budu od značaja za vaša razmišljanja vezana za sve ove probleme koji se nalaze pred vama i ja vas stvarno molim za malo vremena. Ja ću se potruditi da budem vrlo brz i ukoliko mi gospodin de la Bros bude odgovarao sa da ili ne kad god je to moguće, ja mislim da mogu vrlo brzo da prođem kroz ova moja pitanja. Dakle, gospodine de la Bros, ja bih pošao od paragrafa 111, to je gotovo na kraju ovog vašeg izveštaja. Bojim se da možda neću stići sve da obradim, to je paragraf koji je bio naslovljen, prvo je bio naslovljen "Nemogućnost demokratske političke alternative" (The Impossibility of a Democratic Political Alternative), a onda smo dobili ispravke, pa sada to glasi "Nemogućnost demokratske smene vlasti" (Impossibility of a Democratic Change Over Political Power). Je li tako? U prvoj rečenici tog vašeg izveštaja kaže: "Monopol nad informisanjem koji su držali državna televizija i u manjoj meri državni radio bili su za Slobodana Miloševića kapital iz koga je on vukao neprocenjive političke kamate". Je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I otprilike ste završili: "To medijsko preimućstvo dakako će se isplatiti mnogo puta prilikom izbora.

Tako je bilo na izborima u decembru 1990. godine, a isto će se ponoviti i na izborima u decembru 1992. godine". Je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: 1990. godine.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I 1992. godine, to će se ponoviti i decembra 1992. godine?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Moja pitanja su sledeća. Vi ste na pitanja gospodina Najsa u glavnom ispitivanju rekli da ste u Jugoslaviju, na prostore bivše Jugoslavije stigli 1994. godine, da ste se bavili novinarskim poslom i da ste uoči rata na Kosovu objavili i jedan članak vezan za propagandu. Je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, rekao sam da sam 1994. godine radio na radu "Mediji i mržnja" (Media and Hatred)i napisao sam jedan članak u vezi sa nemogućnošću izveštavanja o ratu na Kosovu.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja ću se, gospodine de la Bros, truditi da vam predočavam samo fakta. Da li ste vi, sobzirom da ste živeli odnosno radili na prostoru bivše Jugoslavije toliko vremena, da li ste znali jednu zaista notornu činjenicu u to vreme, da Albanci na Kosovu nisu izlazili na izbore gotovo čitavu deceniju, a sasvim sigurno 1990. i 1992. godine? Da li ste znali tu nespornu činjenicu da Albanci nisu izlazili na izbore?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Niste znali tako nešto, a proveli ste toliko vremena? Da li možete da uporedite propagandu o kojoj ste govorili u ovom vašem izveštaju sa propagandom koja je upotrebljena da se na izbore uopšte ne izlazi? I fakat, Albanci nisu izlazili na izbore gotovo 10 godina, ali za mene je važna 1990. i 1992. godina. Da li ste uopšte čuli za propagandu koja je dovela do toga da Albanci ne učestvuju u parlamentarnom životu Srbije?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da preciziram, ja sam počeo da radim 1994. godine, radio sam komparativnu studiju o korišćenju propagande i propagiranju etničke mržnje. Dakle, ja sam na svemu tome radio 1994. i 1995. godine, zatim sam 1996. godine objavio još jedan članak i nigde nisam nikada rekao da sam proveo čitav niz godina u bivšoj Jugoslaviji.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Gospodine de la Bros, ja očigledno moram da požurim. Zašto vas ovo pitam, vi ste zaključili u svom paragrafu 111, čak ga naslovili "Nemogućnost demokratske smene vlasti", dakle, dali ste jedan zaključak. E, ja bih vas vratio samo na 1992. godinu. Vi ste spominjali Milana Panića koji je 1992. godine bio kandidat, protivkandidat Slobodana Miloševića i Slobodan Milošević je jedva nešto malo više glasova, po mom sećanju, 10 godina je prošlo, dobio više od Milana Panića ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo milion, samo milion više.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Dakle, milion glasova razlike. Da li je vama poznato da je demokratska opozicija u Srbiji 1992. godine bila već solidna, da je već imala dobar odziv među narodom, ono šta je ona radila? Da li vam je to poznato?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Vi ste spomenuli dva kruga izbora odnosno izbore 1990. godine i izbore 1992. godine. Da se vratimo na naš relevantni paragraf 111, ja sam govorio o izborima 1990. godine, odnosno kampanji tokom koje opozicija nije imala ravnopravan pristup audio-vizuelnim medijima države. Napominjem da je televizija u medijskom smislu najznačajniji izvor informacija za veliku većinu srpskog naroda i da tu nije postojala ravnopravnost i ja tu spominjem studiju "Televiziska prezentacija izbora u Srbiji".

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: To ste objasnili u svom nalazu. Ja ne tražim od vas da to ponavljate. Vi ste govorili o uticaju zvanične vlasti na izbore, a vi ne znate notornu činjenicu da je albanska, da Albanci nisu 1990. godine izašli na izbore, ali ni to me ne interesuje. Interesuje me ovo, da su Albanci izašli na izbore 1992. godine, da li bi opstala aktuelna vlast, da li bi se Slobodan Milošević održao na vlasti? Možete li mi vi to odgovoriti?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Verovatno ne.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Albanci da su izašli na glasanje bilo bi oko milion glasova, sa ono glasova što je Milan Panić dobio najprostija računica kazuje da, verovatno, da su oni hteli parlamentarnu borbu, Slobodan Milošević i vlast aktuelna ne bi se održali.

SUDIJA MEJ: Gospodine Tapušковиću, idemo dalje.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja ću onda preći na drugu temu, jer mislim da je ovo dosta očigledno za vas, vi ćete to proceniti na kraju krajeva, ja sam to pitanje otvorio. Sad imam ovo šta se navodi u paragrafu 68, ovde se govori i time smo se mnogo bavili, to je ta, kako ste je vi odredili, paranoja zavere. U prvoj rečenici ste naveli: "Međutim, ono po čemu se srpski nacionalizam suštinski razlikuje jeste njegova paranoičnost". Je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Potom ste u paragrafu 69 spomenuli, o tome ste već govorili, Dobricu Ćosića kako je on kada je već bio predsednik Savezne Republike Jugoslavije, naveli ste njegove reči, evo tamo gde se to navodi: "Reč je o jednom totalnom ratu koji se vodi protiv našeg naroda" i završava se uticajem mas-medija. Da li se ovde misli na mas-medije u odnosu na svetske informacije?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Možete li ponovo da mi navedete o kojem se pasusu radi?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: To je paragraf 69, pa zadnja rečenica, pred paragraf 70.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, mislim da govorim o međunarodnim medijima.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I sad, pogledajte paragraf 75. Početak, kažete tu: "A kad, uprkos svemu, uspeju da se probiju kroz filtere, određene informacije koje direktno otvaraju pitanje srpske odgovornosti za počinjena nasilja bivaju iskrivljena. Dana 27. maja 1992. godine, 17 stanovnika Sarajeva je poginulo od srpskih projektila, a 150 ih je ranjeno dok su stajali u redu za hleb. Slike tog masakra RTS će da prikaže tek mnogo kasnije, praćene zvaničnim verzijama prema kojoj Srbi, vladu u Sarajevu optužuju da je sve to sama organizovala kako bi iznudila zapadnu intervenciju". Je li tako?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ono šta ja kažem je da srpska televizija emitovala samo jednu verziju događaja.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Vi ne znate da je cela Srbija toga istog dana gledala sve to i da su naravno građani Srbije sa užasom gledali te slike kako su stradali civili. Taj podatak ne znate?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Samo trenutak, da pročitam. Dobro. Vaše pitanje?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ne bih se vraćao na njega. Ako ga niste razumeli, moram da požurim. Časne sudije, ovde moram pred vama da otvorim nekoliko pitanja kojima se bavi gospodin de la Bros, koja će u budućem radu vezanom za Bosnu, evo on je tu analizirao ovo šta se dogodilo u ulici Vase Miskina, čini mi se biti od velikog značaja za vas. Ja mislim, pa bih pitao svedoka, pre nego što pređem na događaj u ulici Vase Miskina, da li uopšte zna, neka mi odgovori samo sa da ili ne, ako ne zna, da li zna za postojanje američkih agencija za odnose sa javnošću "Norton Hil" (Norton Hill) i "Ruder i Fin" (Ruder Finn, Inc. Public Relations), ako se bavio propagandom i evo, ovde kod nas veštači?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da li aludirate na američku agenciju o kojoj gospodin Parenti (Michael Parenti) govori u svojoj knjizi?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja vas pitam samo da li znate da su postojale te dve agencije "Norton Hill" i "Ruder i Fin" i da su oni lobirali za bosansku i hrvatsku stranu? Da li vam je to poznato ili ne? Odgovorite mi sa da ili ne.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: A da li ste na francuskoj televiziji 1993. godine, sobzirom da se bavite propagandom čuli izjavu Džemsa Harfa (James Harf), ja ću samo nekoliko rečenica pročitati, odgovorite mi samo sa da ili ne. "Nije na nama da proveravamo istinitost informacija. Mi uopšte nismo osposobljeni za to. Naš zadatak je da što brže širimo korisne informacije. Nezavisno od toga, i hrvatska i muslimanska prošlost bile su obeležene jakim antisemitizmom. Desetine hiljada Jevreja je pogubljeno u hrvatskim koncentracionom logorima i sve je govorilo u prilog tome da će intelektualci i jevrejske organizacije biti neprijateljski raspoloženi prema Hrvatima i Bosancima. Za nas je bio izazov da ovakav stav iz osnova promenimo. Za nas je to bio veličanstven uspeh. Kada su jevrejske organizacije stale na stranu bosanskih Muslimana, mi smo odmah mogli da izjednačimo Srbe u javnim ...

SUDIJA MEJ: Gospodine Tapušковиću ...

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: "Sa nacistima."

SUDIJA MEJ: Gospodine Tapušковиću, kako vi u vašoj ulozi amikusa vidite svrhu ovog pitanja? Na koji način će to da pomogne Pretresnom veću?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časne sudije, ja sam vam rekao da ću sve to sa konkretnim primerima da povežem, jer gospodin de la Bros je govorio o ulici Vase Miskina i kako je taj čin, taj događaj ocenjen u Srbiji. To će biti stvari kojima ćete se vi baviti sada i dalje, sasvim sigurno mnogo puta. A evo zbog čega, ja ću sada direktno da pređem na pitanja. On ne zna za tu izjavu i dobro, ja sam i sa tim odgovorom zadovoljan. To će vama koristiti. Ali da li mu je poznato, to je bilo ...

SUDIJA MEJ: Da li ćete vi jednostavno da postavite pitanje? Da li je poenta vašeg pitanja da su Bosanci i Hrvati manipulisali propagandom? Da li je to ono šta želite da kažete?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Ne, ja sam naveo navod gospodina de la Brosa kako je Dobrica Ćosić tvrdio da postoji zavera protiv Srba i da su svetski mediji korišćeni u tu svrhu, u tom pravcu ja ispitujem sve ovo.

SUDIJA MEJ: Zar to nije nešto čime bi trebalo da se bavi gospodin Milošević? To nije nešto čime treba da se bavi amikus. Da, gospođu Uerc-Reclaf (Uertz-Retzlaff)?

TUŽILAC UERC-RECLAF: Možda bi pomoglo, ako kažem da je gospodin Milošević u stvari već izneo ove argumente kada je pominjao osobu po imenu Merlino (Merlinot) koja je iznela takve optužbe. On je u stvari nadugačko komentarisao sve ovo što sada iznosi amikus.

SUDIJA MEJ: Mislim da se sećam citata koji su pripisani gospodinu Harfu. Sačekajte samo trenutak.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Gospodine Tapušковиću, moram da vas zamolim da idete dalje. Ovo su pitanja kojima se gospodin Milošević već bavio, nama je poznat taj

argument i neće da nam bude od pomoći ako to budete ponavljali. Vreme je kratko, zaista imamo vremenska ograničenja pred sobom.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Časni Sude, ja zaista neću na to da se vraćam, ali bih morao ta tri događaja o kojima on govori u svom nalazu pred vas ovde da iznesem i da čujem njegov komentar. Je li tačno da je 27. maja 1992. godine u redu za hleb granata ubila 17 ljudi, a ranjeno 150, kako ste napisali u svom nalazu? Je li tačno to da ste napisali u svom nalazu?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da su sve svetske agencije prenele istoga dana ili narednog dana mnogo puta tu informaciju?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Činjenica je da su mediji i međunarodne agencije preneli informaciju o masakru, odnosno izveštavale o masakru. Da, to je tačno.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Je li tačno da je toga dana u Lisabonu (Lisbon), da su prekinuti pregovori triju nacionalnih delegacija tog istoga dana o budućem ustrojstvu, o ustavnom uređenju, koji su počeli 21. maja? Portugalski ambasador Kutiljero (Jose Cutileiro) prekinuo je toga dana konferenciju. Je li tačno to?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da, mislim da je tako.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Je li tačno da je 30. maja došlo do odluke Saveta bezbednosti o usvajanju Rezolucije o Jugoslaviji broj 757 (UN Security Council Resolution 757) kojom se uvode sankcije protiv SRJ, Srbije i Crne gore? Je li to tačno, a da se prethodno nije utvrdilo ko je odgovoran za to?

SUDIJA MEJ: Šta je poenta ovog ponavljanja, gospodine Tapušковиću? Želim da znam u čemu je suština, ja još nisam shvatio suštinu. Šta ćete vi da iznesete pred ovog svedoka?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časne sudije, vi ćete ovde utvrditi istinu o Račku (Recak). Vi ćete ovde utvrditi istinu o Račku, da li je to bilo ubijanje civila ili nešto drugo. Ovde se pred svetsko javno mnjenje izneo podatak da

je izvršen zločin od strane Srba, taj zločin, evo tu je gospodin de la Bros. Da li se ikad utvrdilo ko je upotrebio tu granatu? A usledile su sankcije prema ...

SUDIJA MEJ: U redu, u redu. Dakle, vi želite, u redu. Čuli smo taj argument već ranije, vi sugerirate da su Bosanci ti koji su odgovorni. Ovaj svedok nije tu da bi se time bavio. On se bavi samo propagandom, a te argumente smo već čuli, sve vreme ih slušamo od optuženog. Vi zaista morate da razmotrite svoju ulogu amikusa. Vi ne treba da iznosite dokaze ni u čije ime i moram da vas zamolim da završite. Samo trenutak. Ja moram da vas zamolim da završite sa ovim u narednih 10 minuta. Dakle, u 12.15.

SVEDOK DE LA BROS: Časne sudije, završiću kad god bude trebalo. Ja vam sad moram reći, ja sam ovde stalno u škripcu sa vremenom, apsolutno mi je teško da obavim svoju dužnost *amicus curie* i ja zaista se pitam da li sam ja uopšte potreban Pretresnom veću u ovom Predmetu. Ja mogu... Ja ne mogu pod ovakvim pritiskom... Ja sam ovde, moram da kažem, nije to možda ni zgodno da kažem, osoba sa najviše godina i ja ne mogu da budem stalno pod stresom šta ću ja i kad da pitam. Ako ja ne mogu ovakve stvari pred vama da otvaram, onda ja ne služim ovde ničemu. Ovo nema veze ovde sa gospodinom Miloševićem, ovo ima veze sa pitanjima o kojima vi morate da donesete svoju odluku. Ako sam ja ovde suvišan, ja zaista ovde ne želim da radim.

SUDIJA MEJ: Pređite na sledeće pitanje, pod uslovom da se nećete vratiti ponovo na ono šta smo već pokrili.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Molim vas, tu je događaj od 5. februara 1994. godine, Markale u Sarajevu, 68 mrtvih. Ja hoću samo ovo da kažem, toga dana se plasira istina za Markale, prve Markale, 1996. godine se utvrdilo da je to zaista uradila muslimanska strana ...

SUDIJA MEJ: Nećemo o tome da raspravljamo. To je sve već izneo gospodin Milošević i nama ne pomaže ako vi to ponavljate sa ovim svedokom. Nema sumnje da ćemo mi morati da donesemo odluku o tome, ali u tome nam ovaj svedok ne može da pomogne.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I da onda skratim, zaista, jer ja sam ovde hteo da potaknem jednu temu, tvrdilo se da Ćosić, pa i Akademija nauka, da oni stalno plasiraju određene stvari o tome kako postoji srpska zavera, odnosno svetska zavera, o tome je de la Bros govorio. Ja samo hoću... Ja sam samo hteo da otvorim pitanja da su pre nego što bi se utvrdilo bilo šta protiv određene države, ja naravno znam da ne možete vi to da utvrdite u ovom momentu, vi ćete to raščistiti na kraju, ali pre nego što se znala istina o bilo čemu, preduzimane su određene akcije međunarodne zajednice prema toj državi. Ja sam taj problem hteo da otvorim pred vama i to tako tri puta, do bombardovanja, koje nije sačekalo odluku o tome šta se dogodilo na Markale broj 3, ali se na to neću vraćati, nego da završim sa tim što smo već ovde imali. I kad su u pitanju te stvari koje se tiču te propagande, vi se sećate da sam kod svedoka Džeri Lejber (Jeri Laber) otvorio jedno pitanje, a ono se tiče upravo propagande, jer su decembra 1992. godine muslimanski čelnici u Bosni optužili bosanske Srbe za silovanje 50.000 Muslimanki u kampovima gde su ih držali kao zarobljenike? Da li mu je poznato to?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Da li se pozivate na svedoka koji se pojavio pred ovim Sudom?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja se pozivam na jedno svedočenje, ali ja vas pitam da li znate za taj podatak, to je sadržano u jednom dokumentu koji je već ovde iskorišćen pred Tribunalom i uveden kao dokaz.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ja ne znam da li sam imao pristup tom svedočenju.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da li znate za tu informaciju ili ne? Da li ste pročitali u "Njusviku" (Newsweek) da je bilo reči o tome da je otprilike 30.000 do 50.000 silovanja bilo izvršeno od strane srpskih vojnika? Da li to znate da je to tvrdeno pre uvođenja sankcija?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: U to vreme to nisam znao, kasnije sam saznao iz knjige gospodina Parentija.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: To je bio jedan od argumenata pre uvođenja sankcija prema Saveznoj Republici Jugoslaviji.

SUDIJA MEJ: Nema nikakve veze sa ovim svedokom pitanje zašto su uvedene sankcije.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ali da li znate da je čak postojao izveštaj Saveta Evrope koji govori o silovanju 20.000 Muslimanki, a da je nakon toga Međunarodni crveni krst (ICRC, International Committee of the Red Cross) dao saopštenje preko Filipa Mizereza (Philippe Miserez): "Nema dokaza da takvi kampovi postoje i da su ikada postojali". On ističe da je najveći broj ratnih zarobljenika držanih u Bosni od sve tri strane bio 10.000, u julu 1992. godine, i da su navedene optužbe preterane. Da li znate za to?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Saznao sam to u knjizi gospodina Parentija.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Da li mogu još jednu temu, časne sudije, ali nisam siguran da ću moći da završim za tri, četiri minuta? Da li mogu da započnem ili da onda odustanem od te treće teme?

SUDIJA MEJ: Da, počnite.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Vi ste ovde u paragrafu 96 govorili o tome da su Srbi, odnosno srpske vlasti preko Radio-televizije Srbije igrajući na kartu nacionalističkog osećanja, kako piše ovde, i vazdušne udare svodili na međunarodnu zaveru protiv Srbije, tako ste ovde naveli i da ste, malo dalje, da su i najmanju kolateralnu štetu za koju je odgovornost preuzela saveznička avijacija, da je bivala medijski eksploatisana i da je ciljano, kako unutra tako i prema spolja, a da bi se potkrepila ideja da se stvarno radi o ratu protiv civilnog stanovništva. To ste vi napisali u svom izveštaju.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: U paragrafu 96 ne vidim taj drugi deo.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Paragraf 97, sredina pasusa, ne, 98, pardon, da su uglavnom govorili kako je oboren jedan avion F-117 (F-117 Nighthawk) i kako su preuveličavali stradanje civilnog stanovništva. To ja vaš zaključak.

SUDIJA MEJ: Da. Šta je vaše pitanje, gospodine Tapušковиću?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Pitao sam ga da li je to preuveličavanje ili su zaista rušeni mostovi, rafinerije i električne centrale i da je stradalo između, da uzmemo najmanju cifru, između 500 i 2.000

civilnih stanovnika, je li to tačno? Da li ste imali takve podatke radeći na ovom vašem izveštaju?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Na koji podatak mislite?

SUDIJA MEJ: Ono šta zastupnik iznosi je u stvari nešto šta spada u domen Odbrane, on ponovo tvrdi da je reč o preterivanju, jer je zaista bilo oštećenja i žrtava na srpskoj strani. Možete li nam kratko odgovoriti na to, gospodine de la Bros?

SVEDOK DE LA BROS: Ja citiram primer američkog aviona F-117, nije tačno da je on oboren, odnosno nije sigurno da li je on oboren ili je reč o nesreći. To je predstavljeno kao pobeda i srpska vojska je to u tom smislu eksploatisala. Ja tražim malo više vremena, jer imam utisak da je amikus malo pod stresom, ali i ja sam pod stresom i ne mogu da odgovoram na pitanja sa da ili ne.

SUDIJA MEJ: Idemo na pauzu. Molim vas, gospodine Tapuškoviću, privedite ovo kraju što je pre moguće. Vreme je ograničeno, a ovo sve po mom mišljenju spada u domen Odbrane i mislim da ...

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časne sudije, treba mi još samo dva minuta. Još dva minuta i završiću odmah. Ja ću odustati od svih drugih pitanja, samo ako mogu ovo da razjasnim, jer mislim da nema smisla raditi u ovim uslovima.

SUDIJA MEJ: Mi ne želimo da ljudi budu pod stresom. Dobili ste još dva minuta.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Evo šta bih još hteo da vas samo pitam, gospodine de la Bros. Je li princip svake demokratske zemlje sloboda medija, a i svake novinske ili televizijske kuće da se slobodno izražava o stvarima koje iznosi pred javnost kako god, možda budu i netačne i suva istina? Je li to princip koji vlada u svim zemljama sveta?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Sloboda štampe je kamen temeljac slobode u demokratskom društvu.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Tako i ja razumem. Da li je vama poznato, evo dva pitanja još, da li je vama poznato da je u Jugoslaviji

direktor televizije osuđen na 10 godina zatvora zbog toga što nije zgradu televizije oslobodio od ljudi u momentu kad su bili, kad je televizija bila bombardovana? Ja ne ulazim u presudu, to je pravosnažna presuda, njegova krivica je utvrđena i on je osuđen na 10 godina. Mene interesuje šta je moglo da opravda bilo koga da simbol demokratije, jednu televizijsku kuću u svakoj zemlji, pogodi raketom NATO pri čemu pogine 17 civila? To je moje zadnje pitanje, ako je sloboda medija demokratsko načelo.

SUDIJA MEJ: Ne, to nije pitanje za ovog svedoka. Gospođo Uerc-Reclaf, možda biste u ovim okolnostima mogli da odustanete od dodatnog ispitivanja kako biste dozvolili svedoku da ide.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Časni Sude, ja zapravo imam par pitanja koja se zaista moraju da se pojašne, jer se odnose na članke koje je svedok trebalo da pročita. Odnosi se na pitanje gde se pominje 41 dete i na jedno pitanje u vezi njegove metodologije.

SUDIJA MEJ: U redu, onda ćemo da napravimo pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospođo Uerc-Reclaf.

DODATNO ISPITIVANJE: TUŽILAC UERC-RECLAF

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Hvala, časni Sude. Gospodine de la Bros, u unakrsnom ispitivanju i optuženi i gospodin Tapušević su izneli pred vas različite događaje i klasifikacije osoba ili grupa tvrdeći da je to tačno i osporavajući vaše nalaze da je to bila propaganda. Moje pitanje za vas je sledeće, efikasna propaganda, da li to za vas znači jednostavno širenje laži ili izveštavanje o istinitim činjenicama može da bude još efikasnija propaganda?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Činjenica da se izveštava o istinitim činjenicama može da bude nešto jako efikasno u smislu propagande.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Za vreme unakrsnog ispitivanja optuženi je osporio validnost vaše ekspertize, čak i vaš rad i metode, a i vi lično ste se pozabavili ograničenjima, posebno činjenicom da niste znali srpski jezik

i detalje istorijskih činjenica. U vezi sa tim ste rekli da vam to nije dozvolilo, da vas je to onemogućilo da vidite sve aspekte propagande koja je delovala i da stoga niste mogli da procenite ceo raspon te propagande. Ta činjenica da vi niste mogli da vidite sve aspekte propagande, da li bi to bilo u prilog optuženog ili bi bilo na njegovu štetu, ta vaša ograničenja?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Mislim da bi to bilo više na njegovu štetu.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Na koji način?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Pa samim tim materijalom i korpusom koji je korišćen. Kao što sam rekao, ja sam lično bio ograničen, nisam mogao da koristim neke listove kao što je, recimo, bila "Politika" ili materijal koji je u suštini služio za analizu medija i televizijskih reportaža, posebno glavni informativni program srpske televizije. Kao što sam rekao u ponedeljak, postoje i druge oblasti koje su korišćene za prenošenje propagande, za kanalisanje propagande, a koje mi nismo proučavali.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Gospodine de la Bros, ja sam u stvari mislila na poznavanje srpskog jezika i nedostatak u sagledavanju svih istorijskih detalja, da vi zbog toga niste mogli da vidite sve aspekte propagande. Da li je to onda bilo na štetu ili bi bilo u prilog optuženog?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: To što ja ne govorim srpski jezik, ja znam neke istorijske pojmove, ali ponavljam, nisam istoričar, to znači da nisam mogao da proučavam na koji način su mogle da se koriste neki simboli, neki znakovi. Dakle, to je granica, to je ograničenje pri proučavanju te propagande.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Koliko sam shvatila, vi ste pročitali članke koje vam je dao optuženi i već ste spomenuli da ste imali problema da date komentare na ove članke, i čak ste ustanovili da su oni bili netačni, mislim na članak koji je bio na nemačkom jeziku ili možda bolje da se kaže na švajcarskom. Moram da obavestim Pretresno veće, i svi ovde treba to da znaju, da je izvor ovog dokumenta zapravo dokument koji je dat ambasadi Sjedinjenih Američkih Država (United States of America), a dao ga je Momčilo Krajišnik 14. aprila 1997. godine na Palama. Gospodin Milošević to nije znao, ali i on treba to da zna. Htela bih da pred svedoka podastrem jedan drugi slučaj. Tužilaštvo je probalo da pronađe druge članke i htela bih da iznesem pred gospodina de la Brosa jedan drugi primer istaknutog

članka, ponovo reč je o članku na nemačkom jeziku, bilo nam je najlakše da ga pronađemo na nemačkom tokom vikenda. Dakle, ja sam našla taj nemački članak gospodina Tumana (Mike Tuman) koji je objavljen u *Die Zeit* i jedan od naših nemačkih kolega, moram da kažem da to nisam bila ja, on je pronašao te citate koji su bili označeni u ovom članku i preveo ih. Prvi citat koji je pročitao gospodin Milošević iz ovog dokumenta, a to je: "Od 30.000 Srba koji su nekada živeli u Mostaru, ostalo ih je samo 400", ali zapravo treba da se pročita ceo citat. Autor se oslanja na druge tekstove iz 1992. i 1993. godine: "Srbi su proterali više od 52.000 Muslimana i Hrvata iz bosanskog Prijedora, a u isto vreme od 30.000 Srba koji su nekada živeli u Mostaru, danas ih ima samo 400". Sledeći citat koji je koristio gospodin Milošević u vezi sa izbeglicama u Srbiji, ceo citat glasi: "U Hrvatskoj danas živi 550.000 izbeglica, proteranih žrtava etničkog čišćenja, ali Srbi su takođe ustupili domove za 450.000 izbeglica, žrtava etničkog čišćenja. I jedno i drugo je tačno". Zatim takođe još jedna referenca koju je gospodin Milošević pročitao u vezi sa ratnohušakačkim novinarstvom, to je ustvari citat koji govori o raspravi između medija i počinje sa: "Prebacivanje revizionista je" i onda ide citat. Da li ste vi takođe pronašli ovaj članak i da li ste našli slične nepravilnosti u ovim primerima?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Mene je pomalo unemiravala činjenica u vezi sa vrstom citata za koje se od mene tražio komentar. Ja sam zapravo pretraživao samo za jedan članak. Nisam tražio ništa za druge članke, tako da ne mogu da vam odgovorim na ovo pitanje.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Da li ste vi obavili bilo kakva istraživanja o Alfredu Šermanu (Alfred Sherman) koji je takođe citiran u ovoj grupi dokumenata, gde se pominje da su Nemci želeli kontrolu nad dunavskim basenom na Balkanu? Da li vam je poznato da je u leto 1993. godine Alfred Šerman živio na Palama i bio savetnik Radovana Karadžića?

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne, nisam to znao.

TUŽILAC UERC-RECLAF – PITANJE: Časni Sude, to bi trebalo da bude dovoljno. Ja mogu da nastavim sa daljim primerima ovoga, ali mislim da je ovo dovoljno. Ali jedina stvar koju još želim da pojasnimo je ubistvo, navodno ubistvo 41 deteta u Vukovaru. Vi ste u paragrafu 5 vašeg izveštaja komentarisali celu priču sa svim detaljima i ja samo želim da vas uputim na taj paragraf. U kontekstu tog paragrafa, optuženi je govorio o poricanju srpske televizije, a vi u fusnoti 13 dajete, vi ste zapravo citirali to poricanje.

Želim da vam skrenem pažnju na sledeću rečenicu: "Pod pretpostavkom da novinarska priča nije tačna, sada ne možemo da kažete da li je ili nije, jer nemamo uverljivih dokaza, a uvek je najlakše izviniti se" i tako dalje. Da li ovo jasno negiranje nečega šta se nije desilo, dakle tvrdnja da se taj događaj nije desio ili tu postoji i jedna skrivena poruka, u samom kontekstu, koja govori drugačije kada se pročita ova rečenica? Da li ste to pronašli? To je fusnota 23.

SVEDOK DE LA BROS – ODGOVOR: Ne znam da li vam odgovoram na pitanje, ali taj televizijski insert koji navodim u fusnoti 13, naime radi se o sledećem: "Ako pretpostavimo da novinarska priča nije bila autentična... sada ne možemo da kažemo da li je tačno ili nije". Tu vest je demantovala agencija Rojters.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Časni Sude, nemam više pitanja.

SUDIJA MEJ: Vratićemo se na izveštaje. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Imao sam prigovor koji sam vam najavio. Naime, vi ste rekli da ne možete da prihvatite ovih 100 strana koje sam ja dao prethodnog dana zato što nisu kompletni tekstovi na koje se u tih 100 strana poziva, sa tim što je svedok objasnio da je on tražio samo jedan tekst, od svih tih nabrojanih u svih tih 100 strana. Pa ja imam dve primedbe: prva je da sam svih tih 100 strana dobio od suprotne strane, dakle nisam ih ja lansirao, nego sam ih dobio i pokazao vam reference upravo suprotne strane na svih tih 100 stranica. Ako vi to ne prihvatate, to znači da meni suprotna strana daje neprihvatljive, odnosno neupotrebljive papire, pa je to pitanje koje bi moralo da se razjasni i objasnim zašto to onda radi suprotna strana. A drugi argument u prilog ovome šta hoću da iznesem i citati svedoka koje je dao u toj svojoj navodnoj ekspertizi su takođe nekompletni, pa čak u mnogo stvari i u mnogo slučajeva delovi istrgnutih rečenica iz konteksta. A i mnogo toga se poziva na ...

SUDIJA MEJ: Da, da, dajte da uštedimo na vremenu. Mi ćemo da razmotrimo status ovih dokumenata, a u međuvremenu dajte da dozvolimo svedoku da se povuče. On ne treba više da bude u sudnici tokom ovakve vrste rasprave. Gospodine de la Bros, hvala vam što ste došli i hvala vam što ste se vratili na Međunarodni sud da biste nastavili sa svojim svedočenjem. Sada ste završili i možete da se povučete.

SVEDOK DE LA BROS: Hvala.

SUDIJA MEJ: Sada ćemo da razmotrimo status ovih dokumenata.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Mi ćemo da prihvatimo različite članke, odnosno prvih 7 tačaka iz indeksa koji imam pred sobom. Oni će svi da budu usvojeni. Naravno, ne radi se o dokaznom materijalu, ali budući da se svedok bavio ovim šta je bilo u štampi, na toj osnovi oni mogu da se usvoje. Knjigu gospodina Parentija nećemo da usvojimo, jer kao što smo jasno rekli tokom ovog suđenja, nije naša praksa da se takvi dokumenti usvajaju u spis. U skladu sa tim, tačke od 1 do 7 su usvojene, a knjiga ne. Molim da se da broj dokaznog predmeta.

sekretar: To je dokazni predmet Odbrane D 141, časni Sude.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Časni Sude ...

SUDIJA MEJ: Gospođo Uerc-Reclaf.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Časni Sude, mogu li ja da pokrenem dva administrativna pitanja zato što mislim da bi svi u sudnici trebali da ih budu svesni, kako se niko ne bi uzaludno pripremao. Prva stvar je u svetlu nedavne odluke u vezi sa profesorom Kristanom. Svedok neće da dođe ove nedelje, a mi ćemo još jednom da razmotrimo svoj stav da vidimo treba li da ga uopšte pozovemo. Što se tiče redosleda svedoka, hteli bismo da napravimo jednu izmenu, a ona se tiče svedoka C-047 i svedoka B-1775. Budući da je došlo do promena u sudskom rasporedu, kao i iz praktičnih razloga, zbog putovanja i sličnih stvari, hteli bismo da B-1775 svedoči pre svedoka C-047. Mislimo da će svedok C-047 onda da svedoči sledećeg ponedeljka.

SUDIJA MEJ: Dobro. Bio je jedan svedok kojeg niste imali nameru da pozovete. Ne sećam se ko je to bio, najavljen je prošle nedelje. Možda biste nam u nekom trenutku mogli da kažete broj tog svedoka, odnosno da nam ponovite njegov pseudonim. A da, imam ga. Sekretarijat (Registry) to kao i obično ima. Hvala vam. Sledeća stvar koju moramo da razmotrimo su razna pitanja u vezi sa Pravilom 92bis. Samo trenutak, da složim sve svoje papire kako treba. Svedoci su bili B-1455, B-1725 i Osman Selak. Prva dva

su kumulativna zato što obojica govore o preuzimanju Zvornika, pa su tako potencijalno usvojivi prema Pravilu 92bis, naravno uz unakrsno ispitivanje. Ali, gospodine Grum (Groome), postoji jedna stvar koja nas brine, a to je činjenica da ove izjave zapravo dolaze prilično kasno, te traže izmene u pravilu, a to nije praksa koju bi Pretresno veće podsticalo. Molim vas, možete li da nam nešto kažete sa tim u vezi?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, to su svedoci koji su prvobitno bili predviđeni da svedoče uživo, to je bila odluka Tužilaštva kako bi se stvari ubrzale, i onda smo mislili da su izjave po Pravilu 92bis bilo adekvatno uzimanje iskaza ovih svedoka. Mi sada ulažemo napore da dovršimo sav potreban posao sa dokumentima kako bismo postupili u skladu sa vremenskim ograničenjima za sve svedoke koji svedoče uživo, a koji će biti pozvani nešto kasnije u predmetu i to na osnovu Pravila 92bis(D), ali se izvinjavamo zbog kašnjenja za ove konkretne slučajeve. Naime, u ovakvoj situaciji to je bilo neizbežno.

SUDIJA MEJ: Ja ne znam, gospodine Grum, jeste li imali prilike da pročitate prigovore amikusa u vezi sa Osmanom Selakom.

TUŽILAC GRUM: Jesam, časni Sude.

SUDIJA MEJ: Da li biste hteli to malo da obradite?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, namera Tužilaštva je da se osloni samo na pola ili čak manje od pola transkripta, dakle na manje od 400 strana. Tužilaštvo smatra da osnovno načelo pravičnosti zahteva da tražimo da se podnese ceo transkript, uključujući i unakrsno ispitivanje a ne samo glavno ispitivanje na koje bi trebalo da se oslanjamo. Naš stav je da, čak i kada bi svedočenje gospodina Selaka bilo dato uživo, i dalje bi bilo potrebno da optuženi pročita taj transkript od 800 strana. Dakle, naš stav je da mi zapravo nećemo da zauzmemo stav u vezi sa tim koliko će vremena da bude dodeljeno optuženom. Naravno, Pretresno veće će da odredi koje je razumno vreme koje će optuženi da ima za unakrsno ispitivanje gospodina Selaka, ali u interesu uštede na vremenu mislimo da je adekvatno da tražimo da se usvoji njegovo svedočenje pred Pretresnim većem i da se to učini na osnovu Pravila 92bis(D).

SUDIJA MEJ: Jedna stvar koju su kazali amikusi tiče se svedočenja o povezanosti između vojnog i političkog dela vlasti za koje se kaže da je centralni dokazni materijal koji se tiče optuženog. Hoće li ti dokazi da budu izvođeni uživo?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, naša namera je bila da samo jedan manji deo toga izvedemo uživo, a da se uglavnom oslonimo na ranija svedočenja da bi uštedeli na vremenu. Tužilaštvo neće da ima ništa protiv da izvodi te dokaze ako tako odluči Pretresno veće.

SUDIJA MEJ: Dakle koje delove njegovog svedočenja imate nameru da izvedete uživo?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, one delove koji se tiču tog centralnog, glavnog odnosa kao i neke dopunske dokumente koji su Pretresnom veću relevantniji za razmatranje u vezi sa ovim pitanjem, nego onome Pretresnom veću koje radi na *Predmetu Brđanin*. Mi pretpostavljamo da njegovo svedočenje, ako se njegovo ranije svedočenje usvoji po Pravilu 92bis(D), da će dakle njegovo uživo svedočenje trajati manje od sata u glavnom ispitivanju.

SUDIJA MEJ: Hvala. Gospodine Kej (Kay), čuli smo šta se predlaže za gospodina Selaka. Bilo bi dobro da to rešimo, ta svedočenja o delima i ponašanju ili o bilo čemu šta može da se kaže o tome mogu da se daju uživo.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Jedan od problema kada se bavimo ovim svedočenjem je što ta dva transkripta daju vrlo veliku količinu materijala, 800 strana. I jako je teško, kada se pregledava taj materijal, jasno da se razumu svi detalji njegovog svedočenja. Moguće je shvatiti opšte stvari, ali što se mene tiče, mene zapravo brine da li bi ovo moglo na neki način da otvori vrata problemima na suđenju u budućnosti, ako optuženi nije obradio nešto šta preostaje u tim dokumentima, a šta je od ključne važnosti ili šta bi kasnije moglo da postane od ključne važnosti za Tužilaštvo. Ako njegovo svedočenje ne bi bilo po Pravilu 92bis, već ako bi se prezentovalo u jednom konciznom obliku tako da i optuženi može da razume prirodu optužbi koje mu se stavljaju na teret, ja smatram da bi se iznešeni ciljevi Tužilaštva mogli odmah da postignu. Time bi se izbegla i velika količina detalja koja se nalazi u tim transkriptima, a koju je teško pojmiti i teško povezati sa ovim

predmetom zato što se, na primer, to svedočenje ticalo suđenja generalu Taliću. Mi smo oprezni sa ovim pitanjem zato što na prvi pogled izgleda da je taj transkript najpre bio predočen, a eto, sada je skraćen na pola, na 400 strana, ali na kraju krajeva neće biti neke velike uštede vremena, ako se izbegne obrađivanje ovih pitanja u jednom preciznom obliku uživo pred Pretresnim većem.

SUDIJA MEJ: To je stvar o kojoj treba da odluči Tužilaštvo, zar ne? Svedočenja mogu da se ponavljaju. Jedina stvar kod transkripta je to da je to svedočenje koje je ranije dato uživo. Dakle, ako se to sve ponovi onda ćemo svi biti ponovno u istoj poziciji. Naime, Tužilaštvo odlučuje o tome kako izvodi svoje dokaze, a ne vi.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ali to je i naša stvar zato što se to tiče i druge strane, odnosno njene sposobnosti da shvati pitanja koja se iznose u sudnici, a to je pitanje pravičnosti suđenja. I ja tvrdim da je to bitno i za same sudije. Ako pogledamo taj transkript, taj tok, krivudavi tok dokaza, svedočenja i pitanja čitavu stvar čini dosta teškom za praćenje. I ja bih podstakao Pretresno veće da, ako to već nije učinilo, utroši malo vremena i prouči taj transkript, da se pozabavi pitanjem njegove čitkosti.

SUDIJA MEJ: U idealnom svetu, nema sumnje da bi sva svedočenja mogla da se daju na način koji vi predlažete, nedvosmisleno skoncentrirana na pitanja koja se obrađuju u predmetu. Ali problem sa kojim se mi suočavamo na ovom Sudu je dužina ovog suđenja. Ja znam da vi niste odgovorni za to, niti je optuženi odgovoran, naravno da nije, to je odgovornost Tužilaštva i oni moraju da snose tu odgovornost. Ali, u isto vreme i Međunarodni sud mora da učini nešto kako bi se osiguralo da se materijal prezentuje na jedan ekspeditivan i pravičan način, a ovo konkretno pravilo je jedan od načina da se to i učini. Ovde imamo čoveka koji je svedočio dva puta i ovo je način da se njegovo svedočenje prezentira pred ovim Pretresnim većem, a da se ne ponavlja baš sve. Naravno, moramo da budemo sigurni, sa stanovišta pravičnog suđenja da optuženi dobije priliku da ga unakrsno ispita. Naime, razmera i složenost ovakvih suđenja nalažu da se stvore novi oblici razmišljanja o tome kako se vodi suđenje, šta izlazi iz starog usmenog modela anglosaksonskog prava, ali moramo da se osigura i održavanje pravičnosti suđenja.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ja se slažem sa tim. Mi smo ovde pred Međunarodnim sudom koji primenjuje međunarodna pravila o dokazima. Ali ja bih hteo da naglasim da bi u idealnom svetu izvorno ispitivanje bilo jasno i sva bi se pitanja mogla razumeti. Ali masivni detalji i ponavljanje pitanja uz manje razrade iz jedne faze prema fazi koja je bila obavljena ranije i oslanjanje na razne dokumente ne čine ovo svedočenje sasvim jasnim za razumevanje i to je ono šta mene brine kada govorim u ime ovog optuženog. Ja cenim izjavu Pretresnog veća kada govori o prirodi ovakvih suđenja kao i o vremenu koje je za to potrebno, ali meni se čini da bi bolje pomoglo čitavom postupku, ako se ispitivanje vodi koncizno i jasno i to nas onda direktno vodi na ključna pitanja koja ne mogu da oduzmu previše vremena. Ali ako se uzme u obzir pristup koji smo imali u vezi sa ovim izlaganjem, ja znam da je Tužilaštvo pod vremenskim pritiskom, ali kada se pojavi 800 strana bez podupirućeg materijala i kada se traži da to prihvatimo u spis i kada se da jedan opšti opis onoga šta se nalazi na tih 800 strana, mislim da bi nam u tom slučaju puno bolje pomoglo, ako bismo pregledali taj dokument, ako bismo pogledali neke strane i neke njegove odlomke, šta možda obuhvata recimo 10 strana u jednom delu, pet strana u drugom, a jednu stranu u trećem. Onda bi mogli da podvučemo crtu sa strane i kažemo: "Evo, ovo je recimo bitno za svedočenje ovog svedoka, za tu i tu priliku" i onda to možemo da sumiramo u jednom drugačijem obliku i kažemo da je to zapravo pitanje koje govori o strukturi ili koje govori o komandnoj odgovornosti i tako dalje. Ali, to se nije dogodilo. Dakle, molim vas, oprostite mi što postupam ovako sa ovim u vezi, ali mi moramo da se suočimo sa ovim šta je učinjeno, šta je pokušano da se do sada učini predočenim sredstvima, a tu po našem mišljenju jasnost ne ide u prilog samo optuženog već koristi i Pretresnom veću. Pa ako dozvolimo praksu velikog broja strana transkripta koji se predočava po pravilu koje bi trebalo da pomogne i koje bi trebalo da uštedi dragoceno vreme ovog Suda, onda će da dođe do velikih poteškoća kada dođe do izolacije nekih pitanja u ovom predmetu, zato što tada gubimo svoj fokus u predmetu koji se vodi protiv optuženog. To je sve šta sam hteo da kažem u vezi sa transkriptom svedočenja Osmana Selaka. Želite li da pređem na nešto drugo?

SUDIJA MEJ: Da. Imali ste još dve primedbe da iznesete.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da, tako je. Prvo B-1455, Zvornik, kumulativna baza zločina, a ne postupci i radnje optuženog. Ja mogu to da parafraziram, jer

nam je poznata teritorija koja nas ovde zanima. U vezi sa ovim korpusom dokaznog materijala želim da kažem da je reč o konkretnom selu Drinjača i mislim da nismo saslušali nikakve dokaze o tome kojeg je datuma došlo do tih događaja, mislim da to do sada nismo čuli na ovom suđenju. Prema tome, to jeste jedna nova informacija koja se sada unosi u ovo suđenje. Jedan usmeni ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, rekli ste da se ovo tiče kumulativnog karaktera dokaznog materijala?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Činjenica je da je reč o novom selu, novom mestu, vidimo da je reč o novoj informaciji. Prema tome, to nije kumulativno kada je reč o toj lokaciji. Međutim u kontekstu Zvornika, gledano u celini, stvar je drugačija. Ali, ovo sam hteo da iznesem pred Pretresno veće i želeo bih da to uzmete na razmatranje. Ja sam svestan činjenice da je u hrvatskom delu postupka kada smo se ovim bavili i kada smo uzeli u obzir primenu Pravila 92bis, da je to bilo kumulativno u smislu Babićevog svedočenja i da je Pretresno veće odlučilo o tim izjavama na osnovu uopštenosti dotičnog područja. Dakle, niste razmatrali pojedinačna sela. Ja sam preko vikenda napisao nešto na ovu temu za Pretresno veće, ali nisam na žalost imao vremena da odštampam tekst. Proveriću da li sam se na sve osvrnuo, izgleda da jesam. To je sve šta imam da kažem u vezi sa B-1455. Prelazim na B-1775. Ja sam danas imao prilike ovo da razmotrim. Ponovo je reč o bazi zločina za Zvornik, kumulativno u odnosu na događaje u Zvorniku unutar zvorničkog područja, uopšteno se ne tiče postupaka i radnji optuženog, već masovnih sahrana ljudi širom tog područja. Mi do sada nismo saslušali svedoke u vezi ove okolnosti, saslušali smo patologa, ali mi se čini da sam u pravu ako kažem da nismo imali svedoke koji su govorili o transportu tela sa dotičnih lokacija i o sahrani tih tela. Važno je to što on spominje beogradskog patologa i što se njegov iskaz tiče te konkretne stvari, kao i relevantnosti pitanja izvan Bosne i Hercegovine, šta sve zajedno očigledno jeste relevantno kada je reč o ovom optuženom. Ja pretpostavljam da će Pretresno veće da dozvoli unakrsno ispitivanje ovog konkretnog svedoka na temelju smernica koje smo dobili iz prethodnih odluka. Izvan onoga šta se dogodilo u Zvorniku, Pretresno veće će prilikom ostvarenja svog diskrecionog prava možda hteti da saslušaju uživo iskaze u vezi sa transportom leševa i načinom na koji se rešilo tih leševa na raznim lokacijama, šta je svakako važna i distinktivna karakteristika iskaza ovog svedoka. Mogu li da vam još u vezi sa nečim pomognem?

SUDIJA MEJ: Ne, hvala. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: U vezi sa svedokom Selakom i predlogom druge strane da se prihvati 800 strana transkripta, pitanje je ustvari da li ono šta se izlaže ovde pred javnošću treba da bude izloženo jasno ili nejasno. Koliko shvatam, druga strana smatra da to treba da bude izraženo nejasno, da bude toliko konfuzno da ne postoji nikakva mogućnost da se ustanovi o čemu se zapravo radi. Transkript sa nekog suđenja koje nikakve veze nema ni sa vlastima Srbije, ni sa mnom lično, niti sa aspektom sa koga treba posmatrati te događaje, apsolutno ne daje mogućnost da se stvari razjasne. Tu se daje i nekakvo unakrsno ispitivanje koje je vrlo, rekao bih, sumnjivog kvaliteta, ne samo zato što bih ja mogao, na primer, da tvrdim da je izvršeno nekompetentno, daleko sam od toga da sudim o bilo čijoj kompetentnosti, to ne želim da činim, ali ako je ono ciljano na sasvim konkretan predmet, na sasvim konkretno ponašanje određenog lica o kome se ovde radi, ono svakako nije u svom fokusu imalo jedan čitav dijapazon opštih pitanja koja se odnose na događaje u Bosni i kontekst u kome su se ti događaji odvijali, a koji sa stanovišta jednog racionalnog i rekao bih poštenog i razumnog prilaza tim stvarima, mora da bude razjašnjen. Jer, ovde se radi o jednom pojedinačnom slučaju čiji transkript glavnog i unakrsnog ispitivanja tek tako treba da uđe, bez ikakve fizičke, čak gledano, mogućnosti da se u sadržinu toga, pre nego što dođe do pojavljivanja ovog svedoka, uopšte uđe. Prema tome, smatram da opredeljenje da se na nejasan način prezentira cela stvar o kojoj će ovaj svedok govoriti je po mom mišljenju nešto potpuno suprotno sa osnovnim načelima po kojima se ponašaju oni sudovi na svetu koju su legalni. A što se tiče ove dvojice, gospodin Kej je ukazao da i kod B-1455 se radi o novim činjenicama, da i kod B-1775 se takođe radi o novim činjenicama. Ja ne znam kako vi mislite da se ta pismena svedočenja tek tako, radi načela ekspeditivnosti, prihvate bez jednog, rekao bih, nužnog objašnjenja koje ovde, ako ono šta vi nazivate svedočenje to treba da bude, treba očekivati da se čuje od onoga koji je navodno došao ovde da svedoči. Prema tome, mislim da se tu narušavaju osnovna načela i kod jednog i kod drugog slučaja. Kategorično se protivim uvršćivanju pod Pravilom 92bis, jer je kako smo čuli od gospodina Keja, ovde je u pitanju novo, a ne kumulativno svedočenje, a kod Selaka mislim da sam dao dovoljno argumenata. Međutim, što se tiče toga kumulativno ili ne, to je vrlo relativan, rastegljiv pojam. Za vas sve može da bude kumulativno. Vi ovde optužujete Srbiju, Saveznu Republiku Jugoslaviju, mene lično za rat u Bosni i Hercegovini i za

rat u Hrvatskoj. Sa tog stanovišta sva su ova svedočenja kumulativna i sa tog stanovišta sva mogu da idu pod Pravilom 92bis, jer nijedno nema direktnu vezu ni sa mnom ni sa vlastima u Srbiji. Prema tome, u potpunosti podležu ovakvim vašim pravilima. Ali se onda postavlja pitanje, a šta će vam uopšte ti svedoci i šta će vam uopšte ti pojedinačni slučajevi kojima se dokazuje nešto šta ne postoji?

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Grum.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, vrlo kratko. Tužilaštvo nastoji i trudi se da izvodi dokaze na vrlo jasan način i naš stav je da nešto šta je u pisanoj formi ili se prenosi iz prethodnih suđenja nije zbog toga manje jasno. Što se tiče nedostataka ranijih unakrsnih ispitivanja, Tužilaštvo se, kao što sam već rekao, ne protivi tome da optuženi dobije priliku da u potpunosti unakrsno ispita svedoka i upravo zbog toga ćemo mi i izvesti tog svedoka. Kada je reč o kumulativnom aspektu, Pravilo 92bis(A) opisuje kumulativnost kao jedan od faktora koje Pretresno veće treba da razmatra i odredi. Mi međutim smatramo da, iako je to vrlo važan faktor, time se ne rešava čitava stvar. Važnost tog pitanja, odnosno pitanje da li je dokazni materijal kumulativan ili ne manje je važno u onim slučajevima kada će svedoci da budu na raspolaganju ovde i kada mogu da svedoče uživo, odnosno kada će da budu podvrgnuti unakrsnom ispitivanju i kada mogu da odgovore na sva pitanja u vezi pisanih navoda iz pisane izjave. I konačno, časni Sude, ja sam ranije danas tražio od jednog kolege koji je radio na transkriptu Osmana Selaka da prouči taj transkript i da identifikuje one delove transkripta na koje se mi nećemo pozivati u tolikoj meri kao i one delove koji su od kritične važnosti. Imam ovde neke beleške u vezi sa tim i predlažem da mi ovo u formi pisma preko Sekretarijata pošaljemo optuženom i amikusima i da se na taj način tačno odrede delovi transkripta koji će nas da zanimaju i na koje ćemo da se skoncentrišemo. Tužilaštvo je takođe spremno da obezbedi rezime anticipiranog svedočenja uživo kako bi pomogli i amikusima i optuženom da se pripreme za ovog vrlo važnog svedoka.

SUDIJA MEJ: U redu, hvala vam. Pretresno veće će razmotriti ovo pitanje. Imate li svedoka? Mogli bi da iskoristimo vreme koje nam je ostalo na raspolaganju.

TUŽILAC GRUM: Da, mi ponovo pozivamo svedoka B-024.

SUDIJA MEJ: Gospodine B-024, izvolite sedite. Zaista mi je žao što ranije nismo mogli da nastavimo sa vašim svedočenjem. Sobzirom da je ova sudnica zauzeta po podne, danas ćemo moći da saslušamo samo kratak deo vašeg iskaza, pa ću vas zamoliti da se vratite i sutra. Gospodine Grum, izvolite, iskoristite preostalih 15 minuta.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC GRUM

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Hvala, časni Sude. Gospodine B-024, krajem prošle nedelje vi ste nam opisali drugu posetu gospođe Biljane Plavšić opštini Zvornik. Imam još nekoliko pitanja u vezi sa tom posetom. Prvo je koliko dugo je ona sve ukupno tokom te druge posete bila u opštini Zvornik?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Mislim da je ukupno bila tri do četiri sata.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Navedite nam, molim vas, sva mesta u opštini Zvornik za koje je vama poznato da ih je ona toga dana obišla.

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Meni je poznato da je bila samo u Zvorniku koji su već kontrolisali Srbi, i u Malom Zvorniku u Srbiji.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li da nam date još neke detalje u vezi mesta koje je posetila u Zvorniku? Rekli ste nam da je bila u zgradi "Alhosa". Da li su postojala još neka mesta koja je ona toga dana obišla?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Ja sam bio prisutan kada je bila u Malom Zvorniku i u zgradi "Alhosa", a ona je posle u pratnji policije obišla Zvornik koji su već kontrolisale srpske snage i ne znam tačno baš koja je sve pojedinačna mjesta u gradu Zvorniku posjetila. Mislim da se radilo o bolnici.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Znate li da li se sastajala sa nekim pripadnicima JNA tokom te druge posete?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Nije mi to poznato.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada me zanima kraj maja 1992. godine, dakle period pošto se Jugoslovenska narodna armija zvanično povukla iz Bosne. Pitanje u vezi sa tim je da li vam je posle njihovog zvaničnog povlačenja iz Bosne bio poznat bilo kakav angažman sada preimenovane Jugoslovenske armije u Bosni? Mislim na period posle maja 1992. godine.

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Nakon maja 1992. godine opšte je poznata stvar da je 1993. godine u jednoj akciji jedinica iz Valjeva pod komandom izvesnog oficira Šolaje učestvovala u jednoj akciji u Zvorniku.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li da nam kažete kakvom, odnosno kojom vrstom jedinice je komandovao pukovnik Šolaja?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Ja mislim da je to jedna tenkovska jedinica iz valjevskog garnizona.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Koliko je otprilike u toj jedinici bilo tenkova koji su se borili u Zvorniku?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Ja ne znam te pojedinosti, samo je opšte poznata stvar da je ta jedinica 1993. godine učestvovala u jednoj bici kod Zvornika.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li vam je poznata osoba po imenu Vinko Pandurević?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li ste vi u jednom trenutku saznali ko plaća Vinka Pandurevića, od koga on prima platu?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Pa ja sam jedno vreme radio kao predsednik Izvršnog odbora i znam da je tada primao platu od Teritorijalne odbrane. Ali mi je poznato, on mi je rekao da je primao platu i od Jugoslovenske armije.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Onda kada vam je rekao da prima platu i od Jugoslovenske armije, kojoj je jedinici ili formaciji pripadao?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Meni nisu poznati ti detalji kojoj jedinici, ali mislim da je opšte poznata stvar da su aktivni oficiri bili na spisku za plate u Jugoslovenskoj armiji.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Vinko Pandurević je bio oficir koje armije?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: On je bio oficir u Vojsci Republike Srpske, ali je bio prije toga pripadnik Jugoslovenske narodne armije, neka jedinica koja se povukla iz Slovenije.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Posle zvaničnog povlačenja Jugoslovenske narodne armije, da li ste saznali da se vojna oprema Jugoslovenske armije, kako je tada bila nazivana, dovozi u Zvornik iz Srbije?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Pa ja nisam imao konkretne pokazatelje, ali znam da su kamione iz moje kompanije bili angažovali za potrebe Ministarstva odbrane, i znam da su ti vozači išli na teritoriju Jugoslavije da dovoze opremu za logistiku za vojsku, ali mi nije baš poznato o kakvom se tačno materijalu radi i u kojoj količini.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ti kamioni koje ste sada spomenuli, koliko dugo su se oni koristili za transport logističke opreme za vojsku?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Oni su se koristili tokom čitavog rata. S obzirom da je bilo ratno stanje, Ministarstvo odbrane je uvijek imalo prioritet pri korišćenju tih kamiona u odnosu na komercijalne potrebe.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kada kažete tokom čitavog rata, da li mislite na vremenski period između 1992. godine i početka sprovođenja Dejtonskog sporazuma (Dayton Accord) 1995. godine?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Da, upravo tako.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada ste posvedočili da je Ministarstvo odbrane imalo pravo korišćenja tih kamiona. Ministarstvo odbrane koje zemlje, molim vas?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Ministarstvo odbrane Republike Srpske.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Prigovor. Svedok je rekao da je Ministarstvo odbrane Republike Srpske imalo prioritet u korišćenju transporta, a gospodin Grum kaže kad je Ministarstvo odbrane rekviriralo kamione. To je potpuno suprotno onome šta svedok tvrdi. Oni pripadaju preduzeću o kome on govori, a svrhe odbrane su imale prioritet, ali kamioni nisu rekvirirani od strane vojske, koliko ja razumem. Dakle, pitanje je sugestivno.

SUDIJA MEJ: Da čujemo objašnjenje svedoka.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Gospodine, molim vas, pojasnite nam šta se konkretno dogodilo sa tim kamionima? Kakva je veza između Ministarstva odbrane Republike Srpske i tih kamiona?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Ja sam bio u firmi koja je u Republici Srpskoj i mi smo u ratnom stanju bili, prioritet je imalo Ministarstvo odbrane Republike Srpske da angažuje te kamione za logističke potrebe vojske.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Koliko često je Ministarstvo odbrane Republike Srpske koristilo te kamione u svrhu koju ste opisali?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: U periodu dok sam ja radio u transportu u kompaniji, vrlo često. Uvijek su faktički bila dva, tri vozila na raspolaganju Ministarstvu odbrane Republike Srpske.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li možete da nam date neku ideju, otprilike koliki je bio kapacitet tih kamiona?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Pa to su klasični kamioni koji voze oko dvadesetak tona u drumskom transportu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Postaviću vam jedno konkretnije pitanje u vezi sa učestalošću korišćenja tih kamiona. Možete li da nam kažete koliko puta nedeljno ili mesečno su se oni koristili od strane Ministarstva odbrane Republike Srpske?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Pa ja sam rekao, otprilike, ovaj, skoro svaki dan su dva, tri vozila bila na raspolaganju Ministarstvu odbrane Republike Srpske.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je vama poznato na koji način su ti kamioni prelazili iz Zvornika u Srbiju?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Pa od samog početka rata uvijek je postojala neka procedura na granici i prolazili su je verovatno redovnom procedurom, jer ja nisam vozio kamione, ja sam bio u, ovaj, direktor tog preduzeća.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li da nam opišete kakva se procedura primenjivala?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Bila je jedna klasična carinska procedura, već je postojala carinska evidencija. Roba iz Jugoslavije koja je prolazila kroz Republiku Srpsku i obrnuto nije imala, koliko se sećam, plaćanje carinskih dažbina nego je samo postojala carinska evidencija zbog poreskih obaveza.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li vi tvrdite da moraju da postoje spisi, odnosno evidencija za ove kamione i to svaki put kada su prolazili granicu između Srbije i Zvornika? Da li to želite da kažete?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: To mi stvarno nije poznato, ali mislim da vozači onog momenta kad su bili mobilisani od Ministarstva odbrane, oni su dalje bili kao vojnici, jednostavno nisu donosili nikakvu dokumentaciju u matično preduzeće, nego je to verovatno dokumentacija Ministarstva odbrane.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: A sada ću da vas zamolim da se skoncentrišete na odnos između Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije i vašeg Ministarstva unutrašnjih poslova. Kako biste opisali odnose između ta dva entiteta?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Dok sam ja bio u policiji na početku sukoba u Zvorniku, mi smo imali dobre prijateljske odnose sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Srbije i imali smo jednu logističku podršku u onoj mjeri u kojoj su mogle te stanice policije na granici, iz Malog Zvornika i Loznice, da nam pomognu. A kao građaninu mi je poznato da je čitavo vrijeme rata Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske imalo dobre i korektne odnose sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Srbije.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih se osvrnuo na početak sukoba. Možete li da nam malo detaljnije opišete logističku podršku koju ste vi i pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova dobijali iz Srbije?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Pa da. Sobzirom da smo mi po "Planu B" kao manjinska opština odvojeni u lokalnu stanicu policije u Karakaju, u zgradu "Alhosa", mi nismo imali tehničke opreme, prvenstveno mislili smo na odijela, na uniforme koje su tada bile iste kao u Jugoslaviji, u Srbiji, i mi smo dobili određenu pomoć u uniformama, nešto sredstava veze od stanica iz Malog Zvornika i Loznice.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kasnije tokom sukoba da li ste i dalje primali logističku podršku iz Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije?

SVEDOK B-024 – ODGOVOR: Ja sam početkom aprila izašao iz policije i nije mi poznato kako se ta saradnja dalje odvijala.

SUDIJA MEJ: Gospodine Grum, mislim da nam je za danas vreme isteklo. Moramo da napustimo sudnicu. Nastavićemo sutra u 9.00. Gospodine B-024, molim vas da se vratite u sudnicu sutra u 9.00.

Fond za humanitarno pravo